Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 13 АПРЕЛЬ, 1989 ШУ. ★ № 45 (7702). ★ Мах 3 кеп.

Республике дикагIчарех лоархIаш я «Оргтехника» яхача объединене барттайна интернациональни коллектив. Цунна юкъебоагIараш къахьегама тIера бола нах ба. Цудухьа тIанийцача социалистически декхарех дагим а дика лоархIаю из. Укх пятилетка шерашка планаш тIехкхоачаш ца еш цхьа бутт дIабахийтабац цо. Дукха ба цу объединене хьаьнала къахьегаш бола нах, бригадаш, коллективаш. Масала полировщица Навразова Манжа. Хьинар долаш, лакха говзал йолаш саг я Навразова. Дика кхоачашду цо хьехамча декхараш а. Манжас массаза сменни нормаш тIехкхоачашъю.

1983 шера денз бригадир йолаш къахьегаш я Бондаренко Надежда. Социалистически яхье хадданза хьалха латташ къахьегаш хьайоагIа цун бригада.

Дика къахьегарах белгальяьнна я Вахидова Малика. Массе хана шийна тIадехка декхараш диззаи динен кхоачашду цо.

Толамаш доах пхелагIча цеха наладчикий коллективо а. ХIаране шоай сменни заданеш 120 — 130 процент кхоачашъю. Укхаза барттайнача дезале санна цхьана къахьегаш ба тайп-тайпарча къамий викалаш: эрсий, нохчий, гIалгIай, эрмалой иштта кхыбараш. ХIаьта вIаши барт-безам, цхьоагIо йолаш а ба. Царна юкъера къаьстта белгалбаха боагIа балха нормаш хадданза тIехкхоачашъеш бола СКБ конструктор М. Е. Исаев, наладчикаш А. В. Макаров, Р. У. Энсаев, кхыбараш.

Сурташ тIа: бригадир Н. Бондаренко, корректировщица М. Вахидова; полировщица М. Навразова; СКБ контруктор М. Е. Исаев, наладчикаш А. В. Макаров, Р. У. Энсаев.

И. ПЛИЕВА сурташ.

Во тIаккхаьчараш цхьаь бутаргбац

ТIадамех хьахул форд

Теххьарча хана цхьа бахьан тоалуш да республика лоамашкара районашка хатар хиннача наха гIо дара хетаду гIулакхаш. Уж тоадераш дукхагIча даькъе къахьегамхой, мугIарера болхлой ба. Деррига халкъ лоаманхой хьашташ кхоачашде айнуш да. Предприятешка, совхозашка, колхозашка, кхыча учрежденешка царна новкъостала ахча вIашагIдетт, эггара хьалха эшаш йола хIамаш а кхачан продукташ а хьалкхухьийт йохаяьча моттигашка.

Тхов а боахам а боацаш бисача наха эггара хьалха оарцагIбаьнначарех ба Грозненски консервни завода болхлой. Лоамашка текхача лаьтта наха доккха зе деш долга ма хайнге а, 16 марта къахьегама коллектива совета заседани хилар предприяте. Хатар хиннача наха мел дулуш дола гIо де деза, аьнна соцам бир цига. Совета яьча ваIадагIа шин машина етта 6000 сом мах бола консервированни продукци яхьийтар йохаяьча моттигашка. ХIаьта, цар новкъостал долалуш мара дацар.

Беркат-Юрта юххе дика кийчъяь, мел эшачунца Iалашъяь гIишлон - студенчески лагерь я завода. Цу лагере хIанзарчоа баха 40 дезал чубитаб. Наха шийла хургйоацаш цига оттае 20 пишк нийцай, цул совгIа мел эша кIора а дахча а нийцад. Дийнахьа кхозза бIайха кхача кийчбу лагерерча пищеблоке.

Консервни завода директора Мушаилов Эрсель Михайловича инициативагIа ший ведомственни берий беша дени буси доал дергдолаш 28 бер дIанийцад коллективо.

Предприяте ерригача цехашка хиннача собранешка цхьан балха дийнахьа даькха алапи хатар хиннача наха хьожадергдолаш соцам бир болхлоша.

ХIанз уж нах болча яхийта кхы а кхачан продуктий машина кийчъяьй. Цу машинаца баьцара горошек, салаташ, повидло, тайп-тайпара консерваш, кхыметтел яша ехка харбазаш а я йохьийташ.

Белгалдаккха деза, консервни завода коллектива бохам хиннача наха мел ду гIулакхаш мах а боацаш деш хилар. Вешта-м хила а йиш ящар из. Завода болхлоша а кулгалхоша а дика кхетаеш я наха озаш йола халонаш а цар балаш а.

Хатар хиннача нахах балха отта моттиг лехаш вар заводе хьаьцаргволаш чIоагIдаь да къахьегама коллектива совето. Цун председатель волча Эльджаркиев Абдул-Рашида ТахIира йоах:

— Ножай-Юртовски, Малгобекски, Веденски, Советски районашка бахача наха хинна бохам дегчура халахеташ ба тха предприяте болхлой. Баха моттиг а йоацаш биса дезал мичча хана тхоай цIеношка чубита кийча да тхо. Из даьсса къамаьл а дац. ГIо эша саг тхо долча хьавайта. Низ кхоачашдола гIулакх дергда цунна тха завода коллектива. ХIанз теххьарча хана газеташа, телевидене, радио дувцаш хезад сона хатар хиннача наха деш гIо дац, яхаш. Вай мехка а халкъа а эхь долаш да из. Амма, мугIарерча болхлошта йоагIаш яц из критика. Тхов а кIийле а йоацаш бисача наха шоашта дулур деш а дIахо дергдолаш а ба болхлой. Цхьабакъда, цу наха мел эшачунга хьежача тха новкъостал хи тIадам миссел мара дац. ХIаьта ерригача предприятеша, деррнгача халкъо тохаденна новкъостал дича цу хи тIадамех форд хургба. Кхычахьара оарц дарга ца а хьежаш шоаш кхоачашде деза республика къахьегамхоша бехача наьха хьашташ.

ТIеххьарча деношка жилсоцбанка номер 100700310 йолча счета тIа 50000 сом гаргга ахча вIашагIкхийттад. Агропромбанка районни отделенешка хьайийллача счеташ тIа а кхыча спецсчеташ тIа а дуккха эзараш сомаш вIашагIкхеташ латт. Цхьабакъда, шоаш хьожаеш йола средстваш мичахьа кхоач наха ховргдолаш лерттIа информационни болх вIаштIехьбаккха безар-кх. ХIана аьлча, хайра хIама ца ховча наха тайп - тайпара дегабуам бу.

— Хатар хиннача наха халкъо хьежаду ахча, вIалла юха дала а ца дезаш, цар шоай боахамаш а цIенош а хьалдергдолаш, царна баха Iоховша новкъостала хьежадеш да, — яхаш вар сога завода цхьа болхло. — ХIаьта царна ссудаш а страховкаш а дIатела банкашка ахча доацалга белгалдоахандаь, наха гулдаь ахча цу гIулакхашта хьожаде мегаш да. Иштта из хилийта нах раьза бац. Цар гулду ахча, вIалла юха а доаккхаргдоацаш, хатар хиннараштa юкъе дIадекъа деза. Вешта ссудаш а страховкаш а ялара гIулакхаш Iаьдал ше декхарийла да къоастаде.

Из болхло шекволха хIама-м хила йиш йолаш дац, цхьабакъда, уж дегабуамаш хургбоацаш цу средстваех фу де лаьрхIад нахага хоам бича бакъахьа бар республикански чрезвычайни штабо.

Ч. МАНОЛИС.

ЛАКХАЧА ТЕМПАШЦА

Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза механизатораша тIатеIIа дIахьош да укх деношка бIаьстан-кхашкара балхаш.

Къаьстта хьинаре къахьегаш я цу боахаме А. Литвиненко керте латта шоллагIа механизированни отряд. ДикагIйолча агротехнически ханашка лерттIа лаьтташ аьха Iо а дахка, таханарча дийнахьа лакхача темпашца царна культиваци еш ба механизатораш.

Цхьан дийнахьа, дукха хIама ца эшшаш, 160 гектар хулача майдан тIа культиваци чакхъяьккха баьлар отряда къахьегамхой. ХIанз шозлагIа из болх цу майдан тIа юха чакх а баьккха, кхы ха ца йоаеш хьажкIаш дIае болабала дага ба.

— Уж балхаш кхоачашдеш 4 агрегат я тха, — яхаш дувц отряда кулгалхочо А. Литвиненкос. — ХIаьта, белгалдаккха доагIа, царех хIаране хьалхарча дийнахьа 16-17 гектара тIа макхаш даьхалга нормагIа 12 гектар йоагIача.

Безам ба укх шера юххьанца денз тIехдика къахьегаш хьабоагIача мехотряда болхой цIераш яха. Уж ба механизатораш В. Шевеков, А. Вашенко, В. Меренков, Н. Филейко, кхыбараш.

— Ялаташ дIадийнад аьнна доалаш дац тха гIулакх, — йоах дIахо бригадира А. Литвиненкос, — халагIа мел дола балхаш-м кхы а хьалха да. Дале а, уж-м фуннагIа даь а кхоачашде хьожаргдар тхо, укх йоачаша дутаре.

М. МУХТАРОВ.

Субботника накъадолхаш

«ЦIЕЧА ШОАТТДЕННА»— ХIАНЗЗЕ А КИЙЧО

Самардийнахьа хилар облсовпрофа президиума аргIанара заседани. Цига дийцар Ерригсоюзни коммунистически субботник дара йола москвичий инициатива хьаллоацаш Грознерча цхьайолча предприятешеи организацешеи де лерхIаш долчох дола дош. Республике эггара хьалха из инициатива къоабал а яь хьаллаьцараш та юкъе я «Грознефть», «Оргтехника», «Грознефтеоргсинтез» яхача объединеней, электромеханически, радиотехнически, «Автоспецоборудование» яхача заводий, «Чеченингушпромстрой» объединенена чуйоагIача номераш 2, 7, 8 йолча гIишлонмонтажни управленей, кхыча предприятей къахьегама коллективаш.

Субботник хургдолча дийнахьа, масала, планал совгIа 180 тонн мехкдаьтта даккха, 7 эзар сома маьха гIишлон - монтажни балхаш де лаьрхIа я «Старогрознефть» яхача мехкдаьттеи гази йоахача управлене коллектив, хIаьта «Оргтехника» объединене болхлой цу дийнахьа арахеца лаьрхIа ба 70 эзар сома маьха товарни продукци. Пятилетка фондеи стихийни хатар хиннача наха гIо даран цар дIадахийта лерхI 20 эзар сом ахча.

Кхойтта эзар сома маьха балхаш а деш, «цIеча шоаттдийнахьа» 500 сома маьха доагора-смазочни материалаш кхое дош деннад технологически транспорта Ташкалински управлене водителаша. Юстара латтаргбац цу лоархIамеча гIулакха химикаш а. СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода цехашка цу дийнахьа кийчъергья 60 эзар сома маьха продукци, хIаьта шоаш даькхача алапех 12 эзар сом химикаша дIахьожадергда Iалама хатаро вахарах бохабаьча наха гIо дара. Иштта хьинаре къахьегаргдолаш ба цу дезача дийнахьа Грозненски радиотехнически завода болхлой а. 25 эзар сома маьха халкъа эша товараш арахеца чIоагIо яь ба уж.

Облсовпрофа президиумо дег тIара къоабалдир москвичий инициатива республика предприятеша иштта хьинаре хьаллоацаш хилар, цунца цхьана профсоюза обкомашта де могадир субботника кийчо яра шерра организаторски болх дIа-са боаржабелга а цу гIулакха эшаш мел дола хьалаш вIаштIехьдоахилга а.

Заседане вIашагIъеллар коммунистически субботник чакхдаккхара йола республикански штаб, цунна керте облсовпрофа председатель Г. Г. Олейников а латташ. Чакхъяьккхай штаба дукхьашхара заседани. Цига ладийгIар коммунистически субботник долча дийнахьа де лерхIачох дувцаш Къулбаседа - Кавказски машиннаькъа Грозненски отделене райпрофсожа председателa А. Вареласа, «Грознефть» объединене профкома председателa Р. Бабаева, иштта кхычар даьча къамаьлашка. Иштта дийцар цхьадола кхы дешаш а.

Вай республикерча производственни коллективаша, колхозаша, совхозаша «цIеча шоаттдийнахьа» де лаьрхIачун геттара йоккха программа оттаьй. ХIара коллективо хIалхагIе шоаш де лаьрхIача балхий фронт кийчъяьй, хIара балха подразделенена, звенона, къахьегамхочоа хьалхашка шоай декхараш оттадаьд.

КЪУЛБАСЕДА-КАВКАЗСКИ МАШИННАЬКЪА ГРОЗНЕНСКИ ОТДЕЛЕНИ

Къулбаседа - Кавказски машиннаькъа Грозненски отделене профкома председателa нов. Вареласа газета редакце укх тайпара хоам бир: хьалхагIе а белгалдаккхарах, субботнике дакъа лоацаргда 9,5 эзар совгIа саго. Царех 7 эзар саго кертерча производстве болх бергба. Цу дийнахьа тоае лаьрхIад 10 локомотиви 20 вагони, кийчъе лаьрхIад 120 цистерна. Къахьегама цIей долча дийнахьа 30 вагон Iойоассаяь мукъайоаккхаргья. Кходаьча доагораца машиниисташа югаргья массехк еза состав. Иштта, цу дийнахьа арахеца лаьрхIад 5 эзар совгIа сома маьха йола тайптайпара изделеш.

Субботнике болх барах даьккха дола ахча вай республика лоаман районашка Iалама хатарах зе хиннача наха гIо-новкъостал дара вIашагIъеллача фонде дIадахьийта лаьрхIад.

«ГРОЗНЕФТЬ» ЯХА ОБЪЕДИНЕНИ

Ленински субботник долча дийнахьа шоаш де лаьрхIачох дийцар тхога «Грознефть» яхача объединене профкома председателa нов. Бабаева:

— ХьалхагIе а белгалдаккхарах ЦIеча субботнике дакъа лоацаргда 20 эзар гаргга саго, царна юкъе хургба бурув тохараш, промысловикаш, монтажникаш, ремонтникаш. Царех 7 эзар совгIча саго шоай массазарча балха моттиге къахьегаргда.

Иштта цу дийнахьа де лаьрхIад 13700 сома маьха дола гIишлон-монтажнии, хIаьта иштта 2500 сома маьха дола ремонтнии балхаш. Нохч-ГIалгIай АССР лоаман районашка Iаламо зе даьча наха новкъостала дIадахьийта лаьрхIад 15600 сом ахча.

ОКРУЖНОЙ ХОРЖАМИЙ КОМИССЕ

СССР халкъа депутат харжара йолча №677 йолча Урус-Мартановски къамантерриториальни хоржамий округа окружной хоржамий комиссе 1989 шера 9 апреле хиннача хоржамашка шозлагIа яьча голосоване результатех долча участкови хоржамий комиссе протоколашка хьежжа оттадаьд: округе гIолларча харжархой спискана юкъевихьа 58872 саг хилар. Голосованена юкъе дакъа лаьцад 47224 саго. Депутаталла кандидат волча А. Я. Джанар-Алиевна тIехьа кхаж тессаб 21098 саго, депутаталла кандидата А. Я. Джанар-Алиевна духьала кхаж тессаб 25804 саго.

Депутаталла кандидата Л. Д. Магомадовна тIехьа кхаж тессаб 25360 саго, депутаталла кандидата Л. Д. Магомадовна духьала кхаж тессаб 21542 саго. Округе гIолла бакъахьа йоацаш лаьрхIай 322 бюллетень.

СССР халкъа депутаталла хержав **Магомадов Лаьча Добачевич**, НГIАССР маьхашта йолча Паччахьалкхен комитета председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

ХОАМ

КПСС обкома хоам бу республика партийно-боахама актива политически семинара аргIанара занятн 15 апреле Iуйрийна 9 сахьат даьлча парте обкома политически просвещене ЦIен зIамигача зале хургхиларах.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ

«Паччахьалкхен зуламаш дарах болча уголовни бехктокхама хьакъехьарча» СССР Закона а СССР цхьайолча кхыча законодательни акташта а хувцамаши тIатохараши юкъедахьарах

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо **соцам бу:**

I. 1958 шера 25-ча декабре арадаьннача «Паччахьалкхен зуламаш дарах болча уголовни бехктокхамах» яхача СССР Закона тIа (СССР Лакхехьарча Совета Ведомосташ, 1959 ш., № 1, ст. 8; 1961 ш., № 21, ст. 222; 1984 ш., № 3, ст. 58) ер хувцамаши тIатохараши де:

1. 7-гIен 11-гIен статьяш укх редакцегIа язъе:

«**Статья 7.** Советски паччахьалкхени общественнии строй дIаяккхара е хувцара тIахьехар.

Советски паччахьалкхени общественнии строй дIаяккхара, е СССР Конституце дIадехачунна духьала хургдола гIулакхаш дарца из хувцара, е СССР политически экономически системаш йохаяр духьа советски законаш кхоачашдара духьале яра, хIаьта цунца цхьана цу тайпара чулоацам бола материалаш дIа-са йоаржаяр духьа кийчъяра е уж дIа-са йоаржаяра публични тIахьехамаш дарах —

бехктокхаме оз чувалла кхаь шерага кхаччалца ха тохарца е ши эзар сомага дIаккхоачаш гIод тохарца.

Цу тайпара гIулакхаш шозлагIа е нах вIашагI а кхийтта группо, е массови тиражированни яра лаьрхIа йолча а иштта цу гIулакха кийчъяь йолча а технически средстваех пайда а нийбеш дой —

бехктокхаме оз чувалла ворхI шерага кхаччалца ха тохарца е пхи эзар сомага кхаччалца гIод тохарца.

Укх статьяй цхьоалагIча е шоллагIча доакъоша белгалдаьха гIулакхаш доазол дехьарча организацей е цар викалий заданегIа, хIаьта иштта цу белгалъяьхача организацешкара хьайийцача материальни маьхаленех е технически средстваех пайда а нийбеш дарах —

бехктокхаме оз кхаь шерагара итт шерага дIакхоачаш чувалла ха а тохаш».

«**Статья 11.** Къаман а расови а бокъонаш цхьатарра хилар телхадар.

Къаман е расови моастагIал е цабезам хьалхьоабара, къаман сий а эхь-эздел а доастамдаккхара, хIаьта иштта духхьалара е кхыча тайпара дале а бокъонашта баргал еттара, малагIча расах е къамах уж хиларга хьежжа духхьалара е кхыча тайпара йола гражданий совленаш увттаяра тIадерзадаь лаьрххIа дола гIулакхаш чакхдахарах —

бехктокхаме оз кхаь шерага кхаччалца чувалла ха тохарца е ши эзар сомага дIакхоачаш гIод тохарца.

Низ барца, Iехаварца е кхерамаш тIатувсарца цхьана дувзаш, хIаьта иштта гIулакхерча саго а, цу тайпара гIулакхаш чакхдахарах —

бехктокхаме оз пхе шерага кхаччалца чувалла ха тохарца е пхи эзар сомага дIакхоачаш гIод тохарца.

Укх статьяй цхьоалагIчеи шоллагIчеи доакъош тIа белгалдаьха гIулакхаш наьха группо чакхдахар, уж бахьан долаш нах бозбар е кхыдола хала хатараш хиларах —

бехкткохаме оз итт шерага дIакхоачаш чувалла ха тохарца».

2. Закона тIатоха ер чулоацам бола 7¹-гIен 11¹-гIен статьяш.

«**Статья 7¹.** Паччахьалкхенна духьала зуламаш дара тIахьехар.

Даьхе йохкара, террористически акт е диверси яра публични тIахьехамаш дарах —

бехктокхаме оз итт шерага дIакхоачаш чувалла ха тохарца е ши эзар сомага дIакхоачаш гIод тохарца.

«**Статья 11¹.** Паччахьалкхен органаш е общественни организацеш сизъяхар е царна дискредитаци яр.

СССР паччахьалкхен Iаьдалеи доал дареи лакхера органаш, СССР халкъа депутатий съездо е СССР Лакхехьарча Совето вIашагIйохкаш е хоржаш йола кхыйола паччахьалкхен органаш, СССР халкъа депутатий съездо е СССР Лакхехьарча Совето дIаоттабеш, хоржаш, е чIоагIбеш бола гIулакха тIара нах, хIаьта иштта законо оттаяьча порядкагIа а СССР Конституце дIадехачунга хьежжа а шоай гIулакхаш чакхдоахаш йола общественни организацеши цар юкъарсоюзни органаши сизъяхара е царна дискредитаци яра публични тIахьехамаш дарах —

бехктокхаме оз кхаь шерага дIакхоачаш чувалла ха тохарца е ши эзар сомага дIакхоачаш гIод тохарца.

II. СССР законодательни акташта юкъехьо ер хувцамаш:

1. 1958 шера 25-ча декабре арадаьннача СССР Законо (СССР Лакхехьарча Совета Ведомосташ. 1959 ш., № 1. ст. 6; 1972 ш., № 22, ст. 176; 1973 ш., № 11, ст. 157; 1974 ш., № 18, ст. 275; 1983 ш., № 51, ст. 784; 1987 ш., № 28, ст. 437; 1988 ш., № 10, ст. 152), чIоагIдаьча ССР Союзеи союзни республикайи уголовни законодательства Лардий 7 статьяй шоллагIча даькъа тIа «къаьстта кхераме дола паччахьалкхен зуламаш» яхача дешашта тIехьа тIатоха «ГIулакх халагIча оагIорахьа дерзадеча хьалашка къамани расовни бокъонаш» яха дешаш.

2. 1958 шера 25-ча декабре арадаьннача СССР Законо (СССР Лакхехьарча Совета Ведомосташ, 1959 ш., № 1. ст. 15; 1961 ш., № 26, ст. 270; 1963 ш., № 16. ст. 181; 1981, № 33, ст. 966; 1984 ш., № 3, ст. 58), чIоагIдаьча ССР Союзеи союзни республикайи уголовни судопроизводства Лардий 28-ча статьяй цхьоалагIча даькъера «7 (антисоветски агитации пропагандеи)» яха дешаш «7 (паччахьалкхени общественнии строй дIаяккхара е хувцара тIахьехар), 7¹ (паччахьалкхенна духьала зуламаш дара тIахьехар)» яхача дешашца хувца.

III. Союзни республикай Лакхехьарча Советий Президиумашта тIадилла союзни республикай законодательство укх Указо дIадехачунца вIашкадоаладелга.

IV. Ер Указ кхоачашде долалу кепатехача дийнахьа денз.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
М. ГОРБАЧЕВ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1989 шера 8 апрель.

МАЛГОБЕК. «Аргудан-4» яхача буровой мехкдаьттатохкараша демократизацеи гласностеи никъ хьаллаьца, политически а къахьегама а хьинар айдаьд коллективе.

КӀоаргга Ӏомаю мехкдаьттахоша перестройках йола материалаш. Берригача советски наха а санна, дег тӀара къоабаллеш хьаллоац цар хулаш латта хувцамаш. Укх сурта тӀа гуш да мел чуийна ладувгӀаш ба бурильщикаш тӀеххьарча хоамашка.

Иштта лакха я къахьегама дисциплина, хӀара болхлочо дика кхетаду шийна тӀадилла моллагӀа декхар. ХӀаьта из дика кхоачаш а ду.

СУРТА ТӀА: перестройкагӀа лаьца материалаш Ӏомаеш ба мукъача хана (аьрдехьара аьттехьа) дизелист М. Мукачев, слесарь Э. Саутиев, лаборантка Н. Рожина, помбур И. Гуляев, бурильщик В. Садовников, помбур В. Ронаш, дизелист Ю. Хрушев, дизелист В. Деркач.

Б. БАБХОЕВА сурт.

ПЕРЕСТРОЙКА ГӀУЛАКХАШ

Шин тайпара хул гӀишлошъерех йола уйла. Цхьабараш баркал яхаш хестабу, вожаш шоашта мел могар дувцаш царна лувш хул. Сона хетачох, гӀишлошъерех йола из уйла а, вож уйла а нийса я. ДукхагӀа йолча хана бокъонца долаш дар а да цар дувцар.

Мичча бесса дале а моллагӀа общество гӀишлошъераш боацаш мегаргъяц. Царгара яр халкъа боахама эггара бехктокхаме участок я.

Укх тӀеххьарча хана Сунженски районе дукхха гӀишлошъю организацеш вӀашагӀъехкай. ВорхӀ бутт хьалха царна кхы а цхьа гӀишлошъю предприяти тӀакхийтар. Ма дарра аьлча из керда вӀашагӀйолланзар. ДӀадахача шера Назрановски гӀишлошъеча управленена дӀаенна хиннача Сунженски ремонтно-гӀишлошъеча участка база тӀа юха хьайир.

Цох Сунженски боахама расчетни ремонтно - гӀишлошъю участок аьнна цӀи тиллай. Из юха вӀашагӀйоллаш цхьацца дола хӀамаш кулгалхоша шоаш керда хьаде дезаш хилар.

ХӀанз цу боахама кулгалдеш ва Волгоградски гӀишлошъю институт йистеяькха, лохера денз лакхе кхаччалца гӀишлошъяра балхий дерригa лагӀаш чакхдаьха, хьалха РСУ прораб хинна опыт йола гӀишлошъер Акиев Зубайр. Нах дика бовзаш а царца барта ваха ховш а волча кердача кулгалхочо, гӀишлошъю участок боахама расчета тӀа а яькха, цунна юкъе специализированни кооперативаш вӀашагӀ а ехка, материально-технически база чӀоагӀ а яь, ший хьалхара гӀа баькхар. Кердача начальника дӀадоладаьча гӀулакхо хьахьекхар гӀишлошъерий коллектив нийсача новкъа йодаш хилар. ВорхӀ бетта 10 эзар сома меттел, 29 эзар сом пайда а бир 17 эзар сом гаргга алапи кхо а дир цу участко. ТӀеххьара цу юкъа 45 эзар сом Ӏайра цу коллектива счете. Из ахча сел дукха деце а цох массанена дегагӀоз а хиннай керда къахьегама толамаш даха дог ура а оттадаьд.

Республике цу тайпара йолча 16 участкана юкъе лоаццача хана иззал дукха ахча Ӏайна гӀишлошъю боахама - расчетни участок яц.

ВорхӀ бетта планах 375 сома маьха хьалъе езача объекташта меттел 383 сома маьха йир. Цхьан дешаца аьлча РСУ массанена эшаш а пайдане а хилар.

— Тха районе ма хулла дукхагӀа квартираш, берий цӀенош, клубаш, производственни объекташ хьалъеш шоай беррига низ тӀа а бахийта хьаьнала къахьегаш бола а болхлой белгалбаха безам ба са, — йоах Акиев Зубайрас. — Уж ба Дзейтов Мухьмад, Боков Салман, Оздоев Борис, Штейн Мария, Синчинов Алексей, Чаниев Хизар, Аушев Довлатхан, Сычев Николай, иштта кхыбараш.

Цу коллективо деш дола гӀишлошъю а ремонтни а балхаш дукха да. ХӀанз района чӀоагӀа эшаш йола объекташ хьалъеш я из. Автобоахама болхлошта лаьрхӀа микрорайоне 4 квартира йола диъ цӀа хьалдеш, 5 коттеджана лардаш йохкаш латт. Галашкарча санаторно-хьун школана, Орджоникидзевская станицерча номер 2 йолча бархӀ шерарча школана, Троицкерча культура ЦӀенна капитальни ремонташ еш я.

Цул совгӀа бахархошта гӀулакхаш ду гӀишлошъераша. Шоашта деча гӀулакхашта къаьстта баркал йоах царна тӀема а къахьегама а ветеранаша. 13 эзар сом мах болаш бахархошта гӀулакхаш даьд цар. Ше вӀашагӀъеллача хана денз цу участка «Серноводский» яхача совхозана 580 дахчан хьай а 600 метр йӀоахал штакетник а кийчъяьй.

«Ассинский» совхозана ардахкаш еннай, ЦӀеча Эскара цӀерагӀча колхозана шифери цементи еннай. Цу дикача гӀулакхах массанена пайда боал. Моттигерча бийдалах кирпишкий блокаш кийчъергйолча, хьастамаш дергдолча «ТӀаргим» яхача кооперативо денгара ди массаза доал ший балхаш шердеш латт. Цу кооперативана юкъе виъ саг ва. Цун председатель ва опытни мастер Сагов Хаматхан.

Цул совгӀа, цу участка территоре тӀа хьалъяьй предприятешта а бахача наха а чӀоагӀа эшаш йола тайп-тайпара столярни изделеш кийчъергйола цех.

Ший доалахьа ахча хиларца цох дукхха а гӀишлошъю гӀирс Ӏалашбе таро хиннай участка, министерствашкара дехаш а каьхаташ яздеш а ха йоае ца езаш. Шоай гӀулакхаш кхоачашде дукхагӀа ха хул участка кулгалхой а специалистий а. Наха дегагӀоз еш дола нах баха цӀенош ма хулла хозагӀа а дукхагӀа а хьалде, дерригa ремонтни балхаш лерттӀа чакхдаха лерхӀаш ба цу коллектива беррига къахьегамхой.

И. ВОЛГИН.

Профсоюзаши социальни нийсхои

ХЬАННА ЯЗДАЬД ЗАКОНАШ?

Агропромышленни комплекса профсоюзий районни комитете каст-каста лоткъамаш ух къахьегамхошкара профкомий дукхагӀйолча хана принципиальность яц, хӀаьта из бахьан долаш совхозийи предприятейи кулгалхоша къахьегама бокъонаш гӀожа телхаю, яхаш.

ДукхагӀдолча даькъе укх тайпара хул гӀулакхаш: кӀал кӀийле а йоацаш нах дӀабаьха е кхыча балха тӀа ухийталга, тайп-тайпара пособеш хьателача хьовзамаш леладелга, жилищни законодательство телхаелга.

Укхаза хаттар отт: хӀана нийсденнад из цхьацанахьа законность телхаеш?

Цун цхьа бахьан — законность лораяра тӀехьара тӀахьожам РАПО оагӀорахьара мела хилар. Боахама къовсамаш нийсдича, претензешка хьежача шоай болх баьнналга лоархӀ моттигера юридически службаша. Цу тӀа а, проверкаш еча хана гучадаьннача бесса, дукхагӀбола кулгалхойи специалисташи правови отношенеш йовзаш бац. Цудухьа моллагӀа соцам беча хана шоаш дер законаца нийс ца а деш, шоай эмоцеех ког гӀортолга ю цар.

Дукха кхоачамбоацараш да къахьегамхошта правови кхетам луча. ХӀанзарга хьабаьннаб къахьегама коллективай Законои социалистически предприяте Законои дӀадехараш хӀара деннарча вахаре юкъедоаладе сих ца луш. Цунна бехке я профсоюза райком а комитеташ а.

Агропромышленни комплекс ерригa а хьанийцача кадрови болхлойи юридически службаши Ӏомаяра хьаьдда деш хӀама дац. Ер цхьа масал да: 1986 — 1987 шерашка цхьаь цаӀ юрисконсульти кадраех вола АПК-ра инженери деша вахийта хиннавац.

Цу массадолчо новкъарле ю социально - экономически дегӀаахар сихдара темпашта, хӀара къахьегама коллективе сага фактора лоархӀам лакхбара. Наха цкъаза нийса хаттар ду: «Хьанна яздаьд законаш, цар яхар деш ца хилча?».

Укх шера март — апрель бетташка облсовпрофа правови инспекци хилар «Алханчуртский», «Малгобекский», М. Горьке цӀерагӀча совхозашка къахьегама законаш кхоачашдара гӀулакх мишта латт довзаш. БӀаргадайна сурт сатийна Ӏе йиш йоацаш дар. ДукхагӀйолча моттигашка балха хьаэцара правилаш телхаьяр. Керда хьанийцараштa, хӀанад а хац сона из, бицлу чухьарча распорядка правилаш, коллективни договор, кхыметтел къахьегама договор оттадарах дола приказ довзийта. Уж приказаш шоай ханнахьа ца тохаш Ӏийна вай цӀи яьккхача боахамашка мара доацаш дац, кхыча боахамашка а нийслу къахьегама книжкаш а доацаш нах балха хьаэцаш.

Дукха телхамаш нийсдолийт балхах алапи хьателара хьалаш хувцаденна хиларца а дувзаденна производствана эшаш е бе болх боацаш моттигаш нийсъенна, дисциплинарни таӀазар даь кхыча балха тӀа саг дӀахьожавеш. Приказаш тӀехьагӀа детт, бахьаний хьадда цӀи ца йоаккхаши мел мисселча хана хьожаву доацаши, дисциплинарни харцонаш лелаяь ха а ювцац.

Профсоюзни комитетагара пурам а доацаш, администраце болхлой дӀабаьха моттигаш а я. Цу тайпара моттигаш нийсъеннай М. Горьке цӀерагӀча, «Алханчуртский», «Кавказ» яхача совхозашка, е профкомаш дукхагӀйолча хана хьийжа а яц шоашка хьатела представленеш фу кӀийле йолаш я, цкъаза законах доацаш болхло. гӀулакхера саг балхара дӀаваьккхача, цун ца раьза а хиле ӀаттӀа Ӏа. ТӀеххьара а цох хьахиннар да 1987 — 1988 шерашка Малгобекски халкъа судо шоай балха моттигашка итташ нах юхаметтаовттабар. 1987 шера ноябрь бетта халкъа судо хоам баьбар М. Горьке цӀерагӀчеи «Алханчуртскийи» совхозий кулгалхошка къахьегама законодательство телхадеш хиларах, бакъда, бокъалгахьа а даьнна цунах хинна хувцамаш кӀезига да.

Цкъа санна дуккхаза а шоай ханнахьа, деззача боараме къахьегама книжкашцеи вкладышашцеи Ӏалашо е аьлча, «Малгобекский», «Алханчуртский», РПК, кхыча боахамашка царех массаза дефицит хул.

Вай лакхе цӀераш яьхача совхозашка ханнахьа оттаяц отпускии график, е вӀалла а отталц. Профкомага хоаттам а боацаш болхлойи гӀулакхера нахи шоай аргӀанарча отпускера хьаарабоахаш а моттигаш хул. Е перестройко а, е гласноста а гӀо даьдац цхьадолча боахамашта къахьегама дисциплине дола кхоачамбоацараш дӀадаха. БоаггӀача боараме а массанахьа а дац законодательствас дӀадеххача тайпара, хӀара шера йоагӀача отпуска тӀара прогул яь ди Ӏодоаккхаш. Халкъа рузкъа лечкъадераш ца массаза а къовсам лоаттабац. Царех цхьаболчарна хӀанз а тӀехь возагражденеш а ю цӀена, тешаме болчарна нийсса.

ДӀадоахаш-м да, цхьабакъда хӀанз а тӀехь кхоачамбоацараш да къахьегама кхерамзлен законодательствос дӀадехараш кхоачашдара даькъе. Цаъ ховш хинна хӀама дац човнаш яра боарам лох ца балар, иштта 1986 шера човнаш яь ши моттиг нийсъелар, 1987 шера — 2 моттиг, 1988 шера — 1 моттиг мара яцар, цхьабакъда, укхаза саг вувш гӀулакх нийсделар. Кулгалхой бехкагӀа зуламаш хул хӀара шера цу юкъе нах боабар а хулаш. Иштта моттигаш нийсъеннай «Агропромхимия» РО, МПМК, «Ачалуки» яха минеральни хий доаккхача заводе.

Баьча тохкамо хьахьокх, хулаш йола «човнаш» дукхагӀйолча хана кулгалхоша, специалисташа хӀанз юкъе лелаш долча нормативни документий мах ца бар, кхерамзлен приемаш болхлошта Ӏомаеш ца хилар бахьан долаш хулилга.

Ер тохкамаш керда дац, уж вахара юкъедоаладарца хьаштдолаш хила беза кулгалхой а профсоюзни болхлой а.

ТӀеххьарча хана райкомо а профсоюзни комитеташа а дика къахьег законность телхаелга юхатохара гӀулакхаш чакхдоахаш. Укх шера февраль бетта денз предприятейи боахамийи кулгалхошта лаьрхӀа правови дешар вӀаштӀехьдаькхад, лекцеш еша хьех облсовпрофа, профсоюза обкома болхлой.

Законодательствос белгалъяьхача бокъонех бизза гӀа пайда ийбара гӀулакх а профсоюзни кадраш Ӏомаяра система а тоалуш йоагӀа. Коллективашка производствах санна морально-психологически хьалах а къахьегамхой шоай лоархӀам а бехктокхам а айлуш боагӀа. Цунна гӀо ду къахьегама коллективай советаша, бригадай советаша.

Цунах гӀулакха пайда хургба, АПК къахьегамхой хьинар айлургда, аьнна хет тхона. Перестройка, социально - экономически дегӀаахар сихдара хьалашка чӀоаггӀа лоархӀаме хӀама ма дий из.

Т. ТЕМИРХАНОВА,
Агропромышленни комплекса профсоюза Малгобекски райкома председатель.

ХЬИНАР ДОЛА САГ

Халкъа эша товараш хьадеча Нохч - ГӀалгӀай территориальни объединенена чуйоагӀача «Металлист» яхача заводе дика толамаш дахарца белгалъяьнна я коммуниста Кукулиев Виктор Нисановича кулгалду бригада коллектив.

Менгеш хьадеча цехе ше болх беча юкъа цхьа бутт дӀабахийтабац цо производственни план дикка тӀехкхоачаш ца еш. Масала, дӀабахача шин бетта план 107,4 процент кхоачашйир.

— Мишта вӀаштӀехьдоал иштта толаме къахьега? — аьнна, даьча хаттара жоп луш Виктор Нисановича аьлар:

— Эггара хьалха хӀаранена шийгара дика мел долчун масал луш хила декхарийла ва бригадир. Сайца болх беча нахал, ханага диллача, массарел воккхагӀа ва со. Аз айса балха тӀа а балхаца дувзаденна доацача а гӀулакхашца хьоккам баларга хьежжа мара дика леларгдац бригада гӀулакхаш.

Ткъаьн ворхӀ шу да бригадир волаш цу цехе цо къахьега. Цу дукхача шерашка Виктор Нисановича балха говзал лакхъеннай. ХӀаьта цунна магац харцахьа дар, хӀаман хьурмат ца дар ла, сатем хилац кхоачамбоацараш, гӀалаташ сихагӀа дӀадахара нийсагӀдола наькъаш лаххалца. Ший балха тӀа брак еш вар цун моастагӀ ва.

— Укх шера тхоай коллектива къахьегам боахама-расчетни хьисапе вӀаштӀехьбаккха безам болаш да тхо, — йоах Кукулиева. — Иштта болх беш йолча бригадашка нийслац брак, гӀалаташ. ХӀана аьлча, бригада хӀара болхло безам тӀабаха хул бухсоццаш хьахулар дукхагӀей дикагӀеи хилийтара. Сона хетачох хӀанз иштта коллектив вӀашагӀкхийттай, аьнна хет тхона.

Да а да из иштта. Бахача наха чӀоагӀа эшаш йола продукци я цар арахецаш яр. Менгел совгӀа карнизаш, подносаш, кхы а тайптайпара хӀамаш ю. Цудухьа укхаза боккха теркам тӀабахийта, йоккхача говзалца чакхдаха деза балхаш. Ма хулий, балха тӀа цхьаццавар гӀалат воалаш а. Бакъда, цу тайпара моттиг укхаза атта нийслац, хӀана аьлча лакха квалификаци йолаш нах ба берригаш а. ХӀаьта къаьстта В. Лупарев, Н. Музыкина, А. Гусаров, кхыбараш а.

— Тишъенна, къаьна оборудовани я тха цехе латтар, — йоах Кукулиева. — Из бахьан долаш кулг-кара балхаш де дезаш дукха нийслу. Цудухьа лакха яц къахьегама овсарле а. Ер бархӀлагӀа шу да, кердача завода корпусаш хьалъе йолаь. Таханарча денга кхаччалца, «хӀанз - хӀанз хьаеларгйолаш я» яхилга мара кхы цох ховш хӀама дац. Цхьан дешаца аьлча, производства эффективность лакхъяра, Ӏилма - технически прогресс сихъяра таронаш яц заводе. Эшар да Ӏилма - технически прогресс дӀахо дегӀайолаеш производствана реконструкци елга. ТӀаккха, сона хетачох, болх кхы а дикагӀа дӀагӀоргбар.

Къоначар хьехамча ва из. Цо дукха кхебаьб ше санна къахьегама тӀера бола кагий нах. Дукха ха йоаццаш цар заводе волаш, къона болхлошта хьехар деш вайра сона из. Цкъаза цо тоъал ха йоаккх царна новкъостал деш. Массанахьа кхача кхоаву из. Иштта общественни вахара юкъе а дакъа лоац Виктор Нисановича. Из ва завода парткома, къахьегама совета член.

Дуккхача совгӀаташца белгалваьккхав Виктор Нисанович, дика производственник а кулгалхо а из хилларах. Цунна тийннай медалаш, Сийлен грамоташ, иштта премеш а.

Социалистически яхь вӀаштӀехьйоаккхар а цунах хьаулаш дар хӀаранена дӀадовзийтар а из ва. Иштта дика къахьега лаьрхӀад цо дӀахо йодача хана а.

М. ЧАХКИЕВ.

Къахьегамеи бытеи хьалаш

Йоакхо йича-м...

Назранерча «Электроинструмент» завода продукци вай мехка меттел, доазол арахьарча мехкашка а шерра йовзаши хоатташи я. Цудухьа завода болхлоша дика кхетабу из арахецара тӀеххьара бехктокхам. Из иштта хилара масал да госприемка чакхйоалаш йола продукци качество дика хилар.

Цул совгӀа, 1988 шера а карарча шера хьалхарча квартале а заводо ший план кхоачашъяьй. Цунах массанена а дегагӀозале хиннай. Заводе болх беш верригa а 1500 саг ва, царна юкъе дукха бераш долаш а дай тӀабоацаш бераш кхоабаш а, таро йоацаш нах а ба.

Районе из санна йола промышленни предприяти хилар сога хьаттача чӀоаггӀа лоархӀаме да. Завод шерйича, хьалаш тоадича, лоацца аьлча боаггӀача тайпара теркам тӀабахийтача цунах пайда мара зе ца доалилга къайле яц. Цул совгӀа, хьалашка хьежжа мара мича хул балхацара безам а.

ХӀаьта, хӀанз хьожаргда вай завода болхлой хьалашка а царна общественни организацеша администрацеца цкъана беш болча теркамга а.

Завода болхлой цхьацца юрташкара хьаухаш ба. Пхи-ялх шу хьалха лаьрххӀа йолча автобусаца хьакхувлар балха нах. ХӀанз ши-ше ваьнна ваьннар йод-йодача машинашца хьавогӀа. Из-м новкъа а дацар лела йоаггӀача бесса автобусаш лелаш хилча. Назранерча перекрестке нах дӀа-хьа кхувлаш цхьа «Пазик» яха автобус мара яц. Ханнахьа балха хьабахка рейсови автобус ца хилар бахьан долаш, тӀехьа а бисе боагӀа нах.

ТӀадувха барзкъа а хийца уж шоай моттиге болх бе дӀаотталехьа ах сахьат гаргга ха йов. Ма дарра аьлча боагӀача хана балха тӀа хилац болхлой. Уйла йича мел ха я хӀаране зехьа йовр.

Хала дац из проблема къоастае: завода доалахьа пхиъ автобус я. Бакъда, царех шиъ микроавтобус еха латта шу даьнна а Ӏац.

— Шоай автобусашца хьа хӀана кхувлац оаш ӀуйрИйна балха нах, аьлча, сона денна жоп укх тайпара дар: Кхо автобус бийсана нах чукхувлаш я. ШоллагӀча дийнахьа автобус лелаеш хинна шофер салаӀа дезаш ва. Цхьа автобус тхоашта служебни гӀулакха ма езий, массагӀа хул городе ваха везаш гӀулакх.

Автобуса тӀара шофер салоӀаш волча хана, цун когаметта кхывар дӀатӀа а хоаваь хьакхувлийта мегаргбацар-те ӀуйрИйна балха нах, — аьнна хаттар оттадича, из вӀалла а де йиш йолаш хӀама хиланзар. Цкъа-дале цу гӀулакха лаьрххӀа алапи телаш водитель а веза, цул совгӀа кхывар дӀатӀахоавича автобусах оатхалаш дӀа а яьха, цунах цатоам баргба, яхаш дар кулгалхоша дийцар.

Алапи а телаш аргӀагӀа болх бергболаш водитель лелаваро дер вӀалла зе а дац, хӀара дийнахьа балха ханнахьа хьабахка хӀама а йоацаш тӀехьабусачар завода деш долча зенага хьежача.

Профкома председатель Местоев Хьасан а ва Ӏокадаш, — хӀана дус шо балха тӀехьа ала йиш йолаш бац е болхлой, — тхо кӀезиг-дукха тӀехьадисача ма чӀоагӀа бӀаргагу хьона, бӀарччача дийнахьа хьабе болх боацаш хийла чу ма ухийте оаш тхо, оал сога цар.

Бакълув болхлой, доаггӀаш дола хаттар да цар профкома председатела хьалхашка увттадер. ХӀаьта юрташкара хьауха болхлой ханнахьа балха хьабахка транспорт йоацаш перекрестке латташ ха йовш хилча цар а бац бехк. Хьалха дийцача бахьанегӀа уж нах хьакхувла вӀаштӀехьдоалаш ца хилча, наьха йоакхо е тӀахьийхача общественни организацеша а администрацес а мегаргдеций моттигера кулгалхой хьаоарцагӀа а баьха, болхлой кхувла автобусаш нах балха боагӀача хана дукхагӀа хилийта автотранспортни предприяти декхарийла е.

Уж санна дола наьха балхах дог экккхийташ дола масалаш дукха да заводе. Болхлоша дӀадехараш доккхийчарех дац, кхоачашде йиш йоацачарех а дац. Завода къахьегама ветеран я Хамхоева Кайпа. Ткъаь ялх шу да из заводе балха йола. Цо дийцар:

— Хувцаденна хӀама дац укхаза. Массанахьа перестройка я йоах. Проблемаш мара хӀама дац тхона гуш. БоагӀача боарамал совгӀа шоаттдийнахьа оаха болх бича, хьадала дезаш дола шолха алапи хьалац тхона. Из иштта хила йиш мичай. Хьабе болх боацаш моттигаш а нийслу. Ха зехьа йов.

— Балха тӀехьадиса а болх боацаш дагӀа а тхона новкъарле йолаш гӀулакх да, хӀана аьлча из тха алапи да, завода а зе хул. Масала тахан бе болх боацаш дагӀа тхо оатхалаш ца хилар бахьан долаш, са бераш да, пхийтта шу да со укхаза болх беш йола, — йоах П. Лолохоевас а.

— Цхьан багара доагӀаш санна Нальгиевас, Кациевас, Имагожевас кхычар а дийцар: — болхлой йоакхо еш яц, балхара хьалаш во да. Балхара ваьнна чуводаш лувча душевойш яц болх беш, уж еха латта тхона дага а дагӀац. БӀарччача дийнахьа заводе балха а даьхка чудолхача хана тикашка хьаэна кхыметтел маьхк йоацаш моттигаш дуккха а хиннай. МассагӀа да ераш.— яхаш безам байна ба кхалнах.

Дийцачун хоадам а беш Имагожева Басрата аьлар, — цӀенна доал дер, цӀеи да веций? Тхона а кхычарна а мел эшар базара коа даьлча да-кх.

Халача хьале къахьегаш боахкача болхлошта хиланза даргдоацача товаращца Ӏалашо е сел хала хӀама дац, аьнна хетт сона. Дукха бераш долча кхалнахага маькха, шекара, сапана, порошока кхыдолча хӀамашта аргӀана латта ниякъало да. Районни потребительски общество хьаде йиш йолаш хӀама а да из. КӀира цкъа автолавка йоагӀаре уж проблемаш увттаргъяцар наьха. Цул а аттагӀа хургдар кхачан продукташтеи промышленни товараштеи лаьрхӀа завода коа тика хьалйоре. Амма, къахьегамхой йоакхо е сагота болчарна мара вӀаштӀехьа даргдолаш хӀама-м дац из.

Уж дешаш коллектива къахьегама совето завода администрацена хьалхашка принципиально увттаде а. Цу хьакъехьа динза дардоацар цӀенхаштта цунгара хьадеха а деза.

ХӀаьта «Электроинструмент» завода къахьегама коллектива совета председатела заместитела Султыгова Насыпхана шоай заседание малагӀа дешаш дийцар дага а дагӀацар, уж кхоачашдарах дувца а эший.

Цхьа бахьан а хьалаш дикагӀча оагӀорахьа эргадаьнна моттиг хилча наха кхетамца, безамца продукце дикал лакхъеш болх берг хилар хьахьокх укх масало. Мастер Муцольгов волча цехе чӀоагӀа къе яр балха моттиг. Цул совгӀа вентиляци а яр ледара. Йоакъала инициативагӀа цехе реконструкци йир. Бытовой цӀа а кийчдир. Цехе цхьа бахьан хьалаш тоаделар.

Цу цехе хьаеш йола продукци доазол дехьарча паччахьалкхенашка йодаш я. ХӀаьта геттара дика йолаш, данкха гӀалат доацаш хьаю цу цехерча къахьегамхоша шоай продукци.

— Иштта хьалаш долча, дика болх бе вӀаштӀехьдоал болхлой, — яхаш ва къахьегама коллектива совета член Сагов. — Ма дарра аьлча совет болх беш яц, — аьлар цо. — Йоккха бокъонаш йолаш тхоаш долга тхона хой а, администрацегара доагӀар хьадайта массаза а вӀаштӀехьдалац тха. Перестройка кампани яц, хадданза хӀара дийнахьа уйла а, болх а, юкъера гӀулакх а заманца гӀа боахаш хила деза. Эргалонаш йоахаш, вӀашийбарт беш, наьха йоакхо еш производствана пайдане бе беза болх. ТӀаккха мара хилац перестройка. Из цхьан дийнахьа чакхдоалаш гӀулакх дац. Цхьан дешаца аьлча, сага фактор хьалхарча аргӀанца хила еза. Цу тӀехьа гургда вайна производства хьокхамаш.

Нийссача наькъа тӀа ва Сагов, хӀаьта са а да къахьегама коллектива совета член волча Саговга де цхьа хаттар, — мичахьара, мала вена дергда заводе перестройка хьакъехьа дола гӀулакхаш. Фуд шоана эшар?

Эшар принципиальность а денал а мара хӀама дац. Цхьаькха в да, хӀаранена хет вокхо оалдалар, ду далар аьнна. Цунах гӀулакх хургдац. ХӀаравар оарцагӀ а ваьнна, производство ший а лаьрхӀа, дикача дас санна новкъарле ер юстара а воаккхаш дӀадахьа деза гӀулакх.

Партийни, профсоюзни организацеша, къахьегама коллектива совето беча балха анализ йича гучадоал коммунистий принципиальностагӀа администрацегара доагӀар хьа ца дехаш хилар. Электроинструментальни завода кулгалхой хӀанз а сеца лаьттача ханий методагӀа болх беш ба.

Ала деза, прорыве хиннача заводо планага хьежача дикка гаьна гӀа баьккха хилар. ХӀаьта уж толамаш даьхараш нах ба, цар йоакхо йицъе езац наьха хьашташ довза а кхоачашде а тӀахьийхача профсоюзни комитето а коллектива къахьегама совето а. ХӀаьта цу массанахьа тӀахьожам лоаттабе безаш йолча партийни организаце а уйла е еза гӀулакх меттахьа даккхара де дезачун.

Т. МАЛЬСАГОВА.

УКРАИНСКИ ССР. «Точэлектроприбор» яхача Киевски завода къахьегама коллектива делегатий конференце тӀанийцад документ. Цу документагӀа завода пенсе баха ха кхаьчача болхлошта (маӀача наха 25 шерали, кхалнаха 20 шерали кӀезигагӀа боацаш болх баьраш-та), ца хаддаш болх барах дола пособи лу.

Укх шера пенсионераштa лургда 3,5-гара 13 эзар сомага кхаччалца ахча. Пенсионни ха хьатӀаэттачул тӀехьагӀа 10 дийнахьа йолча хана расчет ю.

Ахча тоъаргдий-те? Къахьегама коллективе укх тайпара хаттар эттадар. Производственни объединене финансови отделе цу хьакъехьара ма ярра йола сведенеш я. Укх шера пенсионераштa пособеш санна лургдола 400 эзар сом материальни поощрене фонда 6 процент лоацаш да. ТӀадоагӀача шера цу гӀулакха эшаргда 597 эзар сом, е цу фонда 10 процент. Вешта аьлча, премеш а кхойтталагӀа алапи доацаш, болх беш болчарех цхьаккха а вусаргвац. Хургболча пайдех лаьца аьлча, «Точэлектроприбор» яхача завода продукци вай халкъа боахама дуккхача отраслаши доазон дехьарча фирмашеи дика дӀанийю. Масала, дӀадахача шера завода доалахьа 16 миллион совгӀа сом цӀена хьахиннача пайдех дисар...

«Предприяте шоаш бизза дай болга ховш бола, цох доккхал деш, шоашта когаметта болх бара шоай бераш кийчдеш бола болхлой а болаш, фирма хьае тхо гӀерта дукха ха я, — яхаш, дувц объединене директора П. А. Шилос. — Цу даькъе новкъостал де тӀахьийхача гӀулакхех цаӀ — пенсионераштa лаьрхӀача пособех йола Положени я. Пособи 10 эзар сом хургдолаш, пенсе дӀавахалехьа болхлочун бетта юкъера алапи 400 сом хила деза. Лакха квалификаци йоацаш, иззал алапи эца вӀаштӀехьд а р г д а ц. ХӀанз къонабараштa, уж дӀакхетабеш, дувца дезац сендухьа массаза лакхъе еза цар шоай разряд. Ши-шегӀа а дӀадоал къахьегама дисциплина дешаш. ХӀаьта пенсе бахараш тхоаш долча балха бехаргба оаха.

СУРТА тӀа: электробытовой приборий сборщица Ирина Родионова хьокхаш я заводо арахецаш йола миксераши кофемолкаши.

(ТАСС фотохроника).

Дикача нахах

ИЗ ДАИМ ХЬАЛХА ЛАТТ

Цхьаволча саго бера ханне а хорж вахаре шин хургбола къахьегама никъ аьлча харц ца хила мег. Иштта йиIиг йолча хана хьахилар Закриева Лидай маха баккхарца бола безам.

— Сона цу хана эггара дукхагIа дезар сай тенинашта барзкъаш делга, — яхаш дувц цо. — МассагIа тайпа дора аз царна барзкъаш: йIаьйхача хана ювхаю яйга ноч, юбка, кофта, шийлача хана эша полтув, плащ, кхыяраш. Ерригa хIана яц аьнна ха цу хIаманца сакъердалуш йоаккхар аз, кхыча йиIигашца ловзарал безамегIа хетар сона тенина цхьа барзкъа деш. Иштта хьахилар са хIама тегарца бола безам.

Школе деша яхача из яккхалца Iеяланзар Лида шийна дукха езаенна из професси Iомае ца йолалуш. Ийс класс чакхъяьккхача Лида Алма-Атерча профессионально - технически училище деша йода (хIаьта цига бахар цун даи нанеи). Из геттара дика дешаш чаккхйоаккх цо. Лидас даь тайп - тайпара барзкъаш училище а городе а хулача выставкашка дIахьувкхаш хулар.

Лида училище йистеяьккха йоаллаше а цун даи нанея цIабоагIа шоаш Казахстане бахийталехьа баьхача ГIойтIа. Из дар 18 шу хьалха. ХIаьта цу юрта шин профессегIа бе болх бацар Лидайна. ТIаккха Грозне йоагIа из. Бе болх лехаш цхьа ха яьлча, из нийслу «Чечингшвейбыт» объединене «Светлана» яхача ателье. ДикагIчарех я ала йиш йолаш ядар из. Цул совгIа, цкъа тIадувхара хинна барзкъаш цхьацца бахьан этте юхатоадарал тIех, цига хьадеш кхы керда барзкъаш а дацар.

Кхалнаьха цига балха баха, къаьстта къоначар, безам боацилга дарий а хац (къаьстта йоIа атта оалалургдолашдац наха дувхадаь барзкъаш тоадеш я со) цу ателье цу хана болхлой тоъаш бацар. Лида балха дIаэца раьза хилар ателье. Бакъда, ер ГIойтIа яхаш хилар гучадаьлча юхабаьлар. Цигара хьо балха хьа а ухаш гIулакх хургдац цох аьлар.

Со ханнаьха балха ухалургйий хьажа, со тIехьаюсаш хуле, дIайоаккхаргья оаш, аьнна, тIагIертта дехар дир Лидас. Цу тIа гIолла балха дIанийцар из.

Дукха ха яккханзар ателье Лида могае йолае. Барзкъа тегара моллагIа а операци сиха Iомайора цо. БоккхагIчар шийна деш хинна хьехар кIоажамо хий чулоацаш санна хьаэцар, тIехьагIа йиц а лацар.

ХIаьта балха тIа керттера-м Лидайна шин професси дукха езаш хилар дар. Бера хана деиз шин дагалоаттадеш хьаденачох ше кхийча санна хетар цунна. Цо вIалла теркал а дацар цкъа дувхадеш хинна барзкъаш юхатоадеш ше хилар. Тоаде деза барзкъа ше хьалха хинначул хозагIа хила деза оалар цо шин дагахьа. Иштта хилийта а гIертар шийга хьакхьачар.

Дехке бовланзар Лида балха дIанийцараш. Из цIаккха балха тIехьайисацар, балха норма хадданза тIехкхоачашйора. Цо юхатоадаь барзкъа ийца дIаводача саго баркал оалар из тоадаьчоа, ловца боаккхар. Дика а хеташ йодар балха Лида, цунна сакъердам бар из. ЦаI шоллагIчоа тIехь балха тIа толам баккха йолаелар из...

Маьре а яха, диззача вахарца дIайолаелар Лида, хьахилар цаI, шиъ бер. Шаьра а безаме а дIадодаш хинна вахар хувцаделар. Дег чухь хийра баьлар мари сесаги. Юххера а къаьстар. ЗIамигача шин береца йисар Лида. Бакъда, йоха-м йоханзар. Дог эккханзар ше беча балхах а. Цхьаккха хIама ца хилча санна, дог ца хайташ болх а беш, шин берашка хьожаш дIайолаелар из.

Дукха шераш дIадахад цу хана деиз. Дукха хIама хувцаденнад Лидай вахаре а. Хьалхийнав Лидай шиъ воI. Нанас вай замалахьа хила ма боагIара бола кхетам беннаб царна. Дика дешаш, шоай мукъайолча хана цIагIа къахьегаш, харцахьа боацаш кагий нах хьахиннаб царех. ВоккхагIвола воI Iарби шоай юртара юкъера школа яьккха а ваьнна, хIанз воIагара Даьхенна доагIа декхар кхоачашде ваха Советски Эскаре гIулакх деш ва. ХIаьта зIамагIвола Iалу итталагIча классе деша вагIа.

Каст - каста каьхат, шин сурт дайт наьнага Iарбе. Шин сагот ма де, аз сайх гIалат далийта халахетар хулийтаргдац хьона, яхаш язду цо.

Доккхал ду Лидас шин къонгех. Зехьа дайнадац аз жераллъяьнна царна даь гIулакх, сай дIаенна къонал, йоах цо. Бакъда, къонал-м хIанз а дIаяьннаяц цун. Сийрда юхь йола, юкъерча дегIара Лида хIанз а къона я. ХIаьта цун хьинарга-м цхьаккха а кхоаче тамаш я.

Ателье заведующи волча Албасов Иван Афанасьевича шоай коллективера хьалха латта кхалнах Асирьянц Сивиля, Агапова Надя, Хамхоева Хадишат, кхыбараш бувцаш хьоаянзар Закриева Лида. Цун цIи а яьккха аьлар:

— Сона хац из фу аьнна ювцаргья. Из укх балха хьакхелла саг я. Цунна дулушдар кхычоа дулургдац. Цун бе кхаьча барзкъа кхычунга дулургдоацача тайпара хоздале дIаотт. ХIаьта цо болх мел сиха бу аьлча, из дувца а дезац. Хьа плани тIанийца декхари яха хIамаш укхаза хьоахаде а дагIац, хIана аьлча цо хIанз болх бу ялхайтталагIча пятилетка чотагIа! Иштта я тха Лида!

Юртара балха уххаше а тхоал массанел а хьалха балха хьакхоач из...

Ателье ера цига юхатоаяйта дIачуеннача шин полтох фу хиннад хьажа цхьа кхалсаг. Лидас хьаера ше тоаяь цун полтув. ЧIоагIа раьза хилар из.

— ЙоIо кIеззига тIаювхаяьчул тIехьагIа, мода яц укхан аьнна, Iокхессаяр ер. Сайна тIаювха елча, цкъа-дале, зIамигача сага ер йолаш а, шозлагI-дале, йоккха хиларца а, укхох фу дергда ца ховш яр со. Кхом ма барий укхан, безача маьха барзкъа ма дий ер. Цудухьа фу хургда-хьоагI, аьнна енаяр со.

Баркал хьона, сона дицлургдоаца гIулакх даьд Iа.

ГIадъяха дIаяхар кхалсаг, баркал а аьнна.

Книжка тIа иштта баркал яздаьдар Закриева Лидайна цо барзкъаш тоадаьча Хаматханова, Тагаева, кхычар.

Ателье производственни план кхоачашъеча эггара доккхагIа дакъа лоац Закриева Лидас. ХIаьта укх шера хьалхарча квартала задани тIехкхоачашъяй цун коллективо.

Лида накъйоал къонача, керда баьхкача кхалнаха. Цо шин йIаьхий опыт дIайовзийт царна, хьехар ду, Iомабу.

Иштта цо Iомаьй укх тIехьарча хана Бахмурзиева Гузул, Арчакова Лейла, кхыбараш.

Училищера практике боагIа мехкарий массаза а Лидайца хул. Цо дика а хеташ хьех царна.

Закриева Лида «Чечингшвейбыт» объединене дика йовзаш я.

Закриева Лида ше эшача моттиге массаза а оарцагIъяла кийча я. Нахаца тарлуш, барт кхеташ оамал я цун. Из коллективе сий деш а лоархIаш а я, цун хьинар цIаккха лаьгIлуш дац.

Р. ЧАХКИЕВА.

Доазол дехьара

МАССАНЕ ЮКЪАРА ГIУЛАКХ

Экологе хьакъехьа проажски вIашагIкхетараш кийчдара доазонашка, дIадаха шу кхоачалучча чехословацки правительства председатела Ладислав Адамеца ЧССР лоалахарча мехкий премьераш хьа а бийха цхьаькха гIабаьккхаб: Праге чакхдаьннад цу мехкий экспертий вIашагIкхетар, дакъа лоацаш хиннаб СЭВ-а, Европа экономически комиссеи Европейски сообществаи викалаш. ВIашагIкхетаре хьежар Центральни Европана гонахьара Iалама хьал талхаш латтарца ювзаеннача проблемашка, цхьадолча къаьсттача мехкаша йоалайир конкретни темаех йола предложенеш.

Цхьана, тешама ларде мара корорбац экологически катастрофа ца хилийтара бакъахьара никъ. ВIашагIкхетар дIадахьар, итогови документа кийчо елга чоалхане хиннадале а. Праге хиннача вIашагIкхетарий доакъошхошта массарна хетар иштта дар. Из теркалде а деза, хIана аьлча, хIанзалца хинна юкъера барьераш, стереотипаш, цхьоагIо ца хилар дIадаккха гIертар да чехословацки правительствас лакхача боараме экологически проблемаех дола вIашагIкхетараш дIадахьар.

Делегаце членаша Праге кIезига еннаяцар гонахьара Iалам лорадара цхьана бе лерхIача балха конкретни предложенеш. Чехословаке предложени юкъейоалайир атмосфера бIехъяр лохдеш, доккхача, дунен халкъашта юкъерча хиш тIа цхьана барт - цхьоагIо йолаш, гонахьара Iалам лорадара технологи кхета а еш, шоай доалахьара Iалам лорадара територеш хьаергйола мероприятеш чакхъяха центральноевропейски программа оттае. Иштта экологе духьа цхьана фонд хьае. Дунай (ВНР) яхача гIайрен тIа цхьана къаман парк хьае, дунен халкъашта юкъерча принципий бехктокхама раьза хилар тIаэца (ПНР), къаьнара свалкай кхерамале дIаяккхар (Австри) яхараш мо йола предложенеш а юкъейоалайир. Къамаьл хилар цхьана экологически оборудовани хьаю предприятеш е таро хиларах а.

ВIашагIкхетаре ювцаш йола проблемаш чоалхане йолга теркал а деш, дакъа лоацаш хиннача делегацеша соцам тIанийцар лакхача боараме йола переговораш хилалехьа цу гIулакха бехктокхаме болча министрий боараме вIашагIкхетар хилийта. Из чакхдаккха лерхI юха а Праге укх шера май бутт бовш.

Алена ГЕЛЦЛОВА,
чехословацки журналистка.

(Орбис—АПН).

Прага.

Пномпене болх беш я Советски Союза гIонца йилла йола профессионально - технически кийчо яра центр. Из цу тайпара йолча мехка заведенеех йоккхагIъяр я. Укхаза советски кампучийски хьехархошеи мастерашеи цхьайтта специальностех Iомабу.

СУРТА ТIА: дешархошта лаьрхIа йолча «наглядни пособеех» цаI — «Беларусь» яха мехка дика йовзаш йола советски трактор.

О. СИЗОВА сурт.
(ТАСС).

СССР—Куба: экономически цхьана къахьегар

ЦIихеза советски экономист - международник, СССР Iилма Академе Латински Америка института директора заместитель волча Бекаревич Анатоле АПН корреспондента Сердар Дурдыева советско - кубински экономически юкъмоттигах лаьца даьча хаттараш жоп делар.

— Мишта болаш санна хет хьона СССР-аи Куба Республиканеи юкъе долча экономически бувзамий боарам?

— ХIанз йолча хана советско - кубински юкъ-моттиг кердача хьисапага ерзаш латт. Эггара хьалха белгалдаккха безам бар са йIаьххача хана лийрхIа кIоаргача Iилман ларда тIа а дагалоацамга кхача гIерташ а уж хиларах. Цун тешал хинна дIаэттай СССР-еи Куба Республикаи 2000 шерага кхаччалца лаьрхIа йола экономически Iилма-технически вIаши гIулакхаш леладар дегIадара программа а иштта кийчъяь йола шин мехкашта юкъе йола юкъ-моттиг чIоагIъяра концепци а.

Советски Союз Кубай керттера партнер я, кубински арахьарча торговле оборота 70 процент цунга кхоач. Республика экономически, производственни, Iилма-технически бувзамашка чIоагIа лоархIаме дакъа лоац СССР-о.

ХIаьта йолаш йолча проблемаех лаьца аьлча, сона хетачох, хIанзарча ханара йолча Iилма-технически кIийлен тIа кубински экономика дегIаяр духьа вIаши гIулакхаш леладара эффективность айе еза. ВIаши гIулакхаш леладеча цхьаьца болча лостамашка гIулакх сихха вIаштIехьдаккхар, ритмичность йолаш, советскии кубинскии оагIонаша шоашта тIанийца дола декхараш ханнахьа чакхдахар дIадехаш да.

ТIехххьарча хана Малхбузехьа чIоагIа айдаь дувцаш да, шин чура проблемаш хиларах тарра, СССР союзникашта деш дола гIо-новкъостал, цу даькъе Кубана а, кIезигагIа ца дича ялац, яхаш.

Цу тайпара деш дола къамаьлаш цхьаккха тайпара кIийле йолаш дац. СССР ше Кубана деш дола гIо-новкъостал кIезигде лаьрхIа йоацилга гучадоах вай лакхе йийца йолча, йIаьххача хана лаьрхIа йолча программас а, укх пхе шера (1986—1990 шш.) вIаши гIулакхаш леладара йолча Соглашенес а, иштта, вай вIаши леладеча гIулакхий лостамо а. Шеда, аз лакхе ма аллара, вай долаш дола бувзамаш дуккха йоккхагIа эффективность йолаш а уж кердача боарамга даьха долаш а хила дезалга.

Къаман экономика базаш хьалъечеи, хIанзарча ханага хьежжа Iилма-технически инфраструктура хьакхоллачеи, кадраш кайчъечеи Кубай чIоагIа аьттув баьлар. Цу факторашa, шеко йоацаш, таро лургъя халкъа боахама комплекс хьаяра дола керттера декхараш кхоачашде а, вIаши леладеча гIулакхий формашкеи лостамашкеи дукхха дикагIа дола хувцамаш де а. Сона хет, вай вIаши леладеча гIулакхий дегIадаххкар дукхха лакхагIа болча боараме шин мехка экономикаш вIашагIтохара тIадерзадаь хургда, аьнна.

— Советско - кубински экономически вIаши гIулакхаш леладара чIоагIа дегIайоагIаш йолча сферай цIераш йоахаялар Iа.

— Металлурги, машиностроени, юрта боахам, электронни промышленность, доагора-энергетически комплекс. Къаьстта аз белгалдоаккхаргда тIеххьара дар. Цу даькъе вIаши леладеча гIулакхий масал хинна дIаэттар Сьенфуэгос яхача провинце хьалъеш йола «Хурагуа» яха атомни электростанци а мехкдаьтта цIендеш йола завод а. Уж предприятеш, хьалъяь яьнначул тIехьагIа, Куба доагора-энергетически комплексе эггара лоархIамегIа яраш хургья.

(АПН).

АМЕРИКАНСКИ ФЕРМЕР ВОЛЧА

Американски цхьан ферма даьца хьоашал тасса таро хилар ТАСС фотокорреспондента Полянковский Валентина. СССР цIенхаштта дезала подрядагIа болх бе лаьрхIа хиларах цо кийчъяь йола материал чIоагIа теркам тIаозаш я.

Американски столицана — Вашингтона юхе йолча ферма да 38 шу даьнна вола Говард Уильямс ва. Уильямса ферма дукха йоккха яц: ялата лаьрхIа кхо хранилищеи, силосни башняи, хьакхарчашта лаьрхIа кхача кийчбеш дола цIаи, йол чу лоаттаю кхийи. Кхаш дикка доккхий да — 400 гектар гаргга. Хьакхарчаш кхоабаш йолча фермана из лаьтта сов дукха да, цудухьа лаьттан, цхьа дакъа Говарда моттигерча говраш езарий товариществана арендагIа дIател.

Юхедисача лаьттан тIа хьахулаш дола доакъар тоъ, хурскаш йолаш нийца а нийца, массехк кIира 125 кг кхаччалца чулоаттаеш 100 хьакха кхаба. Цу тайпара ферме цхьан шера 1800 гаргга хьакха кхоаб. Дулх дохкаш болча оптови торговцаша шера лаьрхIа контракт оттаю тхоца цунга хьежжа, шоашта мел эшача дукха заказ ду, тхо декхарийла да уж йиллача хана уккхаза, ферме дIаяла.

Массаза ферме болх беш шин саг ва — Говарди цун сесаги. Хьувкъам чуэцача хана кхы а 2 — 3 саг хьаэц. Хьакхарчашка хьожаш йоаеш йола ха дийнахьа 2 — 3 сахьат мара дац. Ферма тоъала механизаци яь я: йолаш я 6 трактор а, 12 тайп-тайпара машин а.

СУРТА ТIА: американски фермер Говард Уильямс.

В. ПОЛЯНКОВСКЕ сурт.
(ТАСС фотохроника).

Саги Iалами

Дунен таханара экологически проблемаш

Вай планета Iалам дукхача тайпара да. СибарегIен тайга Амазонски сельва я аьнна хетаргдац хьона. Къулбехьен Америка шаьренаш тара яц Еврaзе аренашта. Бакъда аха лаьттен даьгIенаши яр духьа хьунаш йоагаеш бувла кIур-м цхьатарра ба.

Цивилизаци дегIаяро, Iилма-технически прогресс чIоаггIа лакхъяларо массе а тайпара рузкъа деннад адамашта. Бакъда экономически дегIаахара новкъостал а деш, Iилманеи техникаи карагIдувлараша адамаш дахара меттел, ерригача планетана а кхерам тIатессаб. ХIанз гучадаьннад биосфере ерригa негативни экологически процессаш хилара керттера бахьан саго цунна ше беча балхаца беш бола Iоткъам хилар. Цхьаболча Iилманхоша яхачогIа, нагахьа санна биосфера йохаечара кIалхарйоаккхаргйола сиха гIулакхаш ца дой, 25 шу даьлча лаьттара вахар хIалак хургда. ХIанзарча технологе химически тIом лоаттабу адамашта духьала. Цу тIемо геттара доккха материальни зе ду — духхьал вай мехка деш дола зе миллиардаш сомаш да. Нах бахачара Iалам бIехдар бахьан долаш хIама ца эшшаш ерригача паччахьалкхенашка лазараш хиннад, хIара шера иттaш эзараш нах а бовш.

Iалам бIехде мегаргдоацилга цIимхарча тайпара дIахайтар адамашка Чернобыле хиннача трагеде. ХIаьта дукха ха йоацаш тIехьа а хозаш ма дарий атомни станцеш кхераме яц, йоккхийча городашка а хьалъе мегаргья, яхаш. ХIанз СССР АЭС-аш хьалъяра хьакъехьара гIулакх чIоагIа хувцаденнад: хьалъечара совцаьй, масала, Крымски АЭС санна йола, цхьайола станцеш, Латверча Игналински АЭС-ера керда блокаш болх бергбоацаш йитай. Сейсмически кхерамеча районашка атомни станцеех йIовхала станцеш ю. Армене мохк аьгачул тIехьагIа болх ца байташ соцайир Армянски АЭС-а хьалхарен шоллагIен блокаш. Советски правительства решенегIа цу станцех йIовхала станци ергья.

Экономически кIезига дегIадаьхка, технически тIехьадиса, финансовии техническии ресурсай кхоачам ца хиларагIа «кхоалагIча дунен» мехкашка къаьстта ира да экономически гIулакхаш. ДегIадаьхкача мехкий гонахьара Iалам лорадара производство кIезигъе йиш хул, из де йиш хилац дегIадоагIача мехкий экономически дегIадахка дезаш, миллионаш болча наьха вахара хьал тоаде дезаш хилар бахьан долаш. Иштта хIама да Бразиле. Цига Амазоне хIара шера хьу тед, бIаьш гектараш лаьтта мукъа доакхх. Амазонера хьу дIаякхиза духьала ба цу мехкара меттел, дерригача дунен тIара нах а. Бакъда кIирагIа арадоалача Бразильски «Вежа» яхача журнало цу хьакъехьа яздаьд: «Амазоне бахача наха езац «цIенача Iалама» хозне, царна эш адамий вахара лерттIа дола хьал», яхаш. Царна иштта хеташ хилар бехк бац.

Экономике я: ахча—товар—ахча яха формула. ХIаьта Iаламах пайда эцача: Iалам—товар—ахча яхар. Бакъда цига а вокхазахьа а шишегIа хьахилац ахча—къахьега деза. ТIаккха мичахьа дIакъовлалу Iаламах пайда эцара цикл? Мичай хIама ше дIанийсдара механизм? Дунен халкъашта юкъерча конвенцешка я из? «Iалама товар бIехдарах, толхадарах» гIод «такхарах» я из? Административни гIулакхаш де дезачох ах мара дац. «Саг-Iалам» яхача системе хIама автоматически дIанийсдеш йола механизм эш. Из ца хилча дуне хIалак хулача оттаргда.

Из кхетаде нах болабеннаб аьнна хеталу. Iалам лорадеча организацеша дегIадоагIача мехкашка долча паччахьалкхен декхарех цхьадола дакъа тIерадоаккх Iалама участкаш йоха ца яйташ дIакъовлара чотагIа. Хетаргахьа, дуне керда юкъадекъара ха эттай. Лаьтта а доацаш, колонеш а йоацаш, вахара глобальни ресурсаш я екъа езараш. Уж кхоачалургйолаш я, хIаьта уж юххьанца екъа эза. Ниса хургйолаш екъаш условни доакъош де деза — кхоачалургдола доакъаши иштталa массанена условни эквиваленти. Ловча хийла из, аргда вай, цхьа «вита». Цхьа условни вахар. Экологех хьалха цхьан хана оалар Iалама кхомбар. Хетаргахьа из цу маIан тIа юхаоттае еза. «Вита» юххера а ахчанца юсташ, экономически мах болаш организм яхара хиланза яргйоаца вахара единица лораяргa яхийта дерригача дунен тIа могаяь расходаш.

СибарегIа, Къулбехьен Азе е Амазоне сага кулгагIа йожа е йоагаю га хIанз духьал экономически маьхе мара яц. Цун глобальни экологически мах хIанз а къоастабаьбац. Дукха ха йоацаш тIехь из къоастабе безаш хIама а хиннадац. ХIанз из къоастабе безаш ба. Бакъда из де специалисташ, профессионалаш бац, знанеш яц. Сонтадаьнна, курадаьнна адамаш цIаьхха тийшар шоаш экологически грамотни ца хиларах. Мичай из доккхал деш хинна тIехьаьнна информаци, воай Лаьттан кхелах вайна цхьаккха хIама ца хой?

Хьем боацаш сиха экологически лораде деза дерригa дуне. Уйланца, балхаца, средствашца лораде деза. Адамаш доахадеш дола Iалам дохадеш цар вахар доагадара никъ дикагIбар бац. Цу новкъара довлара юххьанца дукха хIама а эшац: воаш цхьа хьадда боарам болча дунен тIа дахаш хилар кхетаде мара. ХIара доллар, сом, йена, моллагIа а монета — из Iаламгара хIадаькха дакъа, хIаьта тIаккха вайх моллагIчун а унахцIенон дакъа, вай тIехьений кхоненгара хьанийца дакъа долга кхетаде мара. Декхар дIадала деза низагIа дIадаккхарга а ца хьежаш, автоматически ханнахьа, тIа а ца кхетийташ. ХIаьта из дара эггара хьалха ха деза хьанга мелд а мел декхарийла ва а. Шоай сейфаш дерригa вай Лаьтта дола «экологически банкираш» — профессионалаш эш. Вахара банк эш.

Из вайга дулой — вай даха дийна дусаргда. Из вайга мича дулу—вай хIалак хургда.

Николай РЕЙМЕРС,
биологически Iилмай доктор, СССР Экологически бюро председатель.

(АПН).

БАКЪДОЛЧУНЦА ВIАШАГIКХЕТАР

Малхбоалерча Европа мехкашкара, СССР-ера ФРГ хьаухача немций къамах болча иммигранташта хийттача бесса дац укхазара вахар, — цхьан дезала ханна чуIе цхьа комната мара лац. Бакъда, Рейтер агентствас яххача бесса мехкарча Iаьдала кхы дикагIа цар хьал тоаде аьттув бац.

— Советски Союзе доккхача цIагIа дахар тхо—аьлар, ФРГ Рейтера корреспондентага, укхаза яха Уралера хьаенача ха яхача кхалсаго. — Укхаза-м тхоашта тIехь тхов хиларах а доккхал деш да тхо. Шин бархI сагах болча дезалхоща укх нийс бетта 4x6 метр йолча комнате яхаш я из. ХIаьта цу дезале цхьаннена а хьабе болх корабагIац.

Ше немций къамах хьаваьннaлга дIахьокха мегача сага укхазарча законо бокъо лу ФРГ гражданство тIаэца. ДIадахача шера ФРГ мехко тIанийцар 202637 иммигрант, дукхагIча даькъе ГДР-ра, СССР-реи Польшереи. 1987 шера из цифра 97508 яр, хIаьта 1986 шера — 42788 мара яцар.

ФРГ-ра дукхагIа бола нах духьала ба иммигранташта, хIана аьлча уж балха оттара а чуIе фусам ялара а конкурентaш ба.

Из проблема къоастаяра, ФРГ правительство, Рейтерас белгалдоаккхаш ма хиллара, Малхбоалехьарча Европа мехкий правительстваш тешае гIерт немций къамах хьабаьннача иммигранташта боарам оттабе безарах. «СССР-ца а Польшаца а вIаши дагадувлаш да тхо — аьлар ФРГ чурча гIулакхий министра заместитель волча Хорст Ваффеншмидтас, — немций вахара боарам тоалургхиларах теша а тешаш.

Масала, дIадахача шера Эспелькам яхача городе, иштта а 24 эзар иммигрант вахача, кхы а 1571 немций къамах хьабаьнна иммигранташ тIабаьхкар.

Экономисташа лаьрхIачох, тIабаьхкараш чуIеча фусамашца Iалашбара а, моттигера мотт Iомабара а, царна моллагIа цхьа професси Iомаяра а, иштта кхыдолча социальни тIо-новкъостала а, укх гаргтача 3 шера паччахьалкхенна 13 миллиард марка (7,26 миллиард доллар) ахча дIадахийта дезаргда.

Эггара ирагIа йола проблема я чуIеча фусамашцара яр. Эспелькама городской Iаьдала викало Хорст Эллеро иштта аьлар: «Оаха школаш хиннача гIишлошка дIатарбу нах, цига берригa дезалаш уйчечу бах, занавескашца къоаста а баь, хIара комнате 10 — 15 саг ва уж». ХIаьта, квартираш йолча иммигранташа шоаш болча шоай кхоачара а гаргара а нах чуийбу.

Дуккхачар кхетаду укхаза балха оттара профессиональни кийчама критереш кхыча тайпара хилар Iаткъаш долга. Балха отта аттагIа да Эспелькаме электронни мебельнии промышленносте. Квалификаци лакхъе езаши, дешара кхоачам шербе безаши я кхыйола моттигаш. Цул совгIа мотт дика ховш ца хиларах специальни курсашка Iомабе безаш хул.

«Сона хийттача бесса дац укхазара са вахар» — аьлар Рейтера корреспондентага Казахстанерча зIамигача саго.

(АПН).

ДЖЕЛАЛАБАД: ХЬАННА ДЕЗА ЦIИЙ IОМЕХКАР?

Джелалабад... Къулбехьен Афганистана цу города цIи дIаллац тахан дерригача дунен газетий оагIонаш тIара, массаза а ювцаш я эфире. Белгтала укхаза хилар тIем тIара керттера латар, нагахьа Пакистана юкъегIортар шерлой, цох историкаша афгано-пакистански а арда. Пакистански малишаш, советникаш, бIухой Джелалабада уллув болга афгански официальни источникаша дийца ца Iеш, Афганистана гаьна укхача мехкий, масала, Дане массови информаце средстваша а дувц. Пакистанера тIом латтача моттигашка грузовикашца дIачукхухь боеприпасаш. Пакистански вертолеташа оппозицена ду новкъостал, массаза зувш а белгалдоахаш а да моттигерча тIемахой тIахьажархоша. Джелалабада уллув тIемаш доладалалехьа, афгански компетентни органаша хоам бир Торхам яхача доазон пунктах биззача кхоачамца 400 сагах латта пакистански малишей формировани дезача герзаца, хьалдувсача лодкаща чакхъяьлар, аьнна. Соединени Джелалабада уллуврча хих чакх а яьнна моджахедий бандгруппах дIакхийтар.

Пакистано дукхагIйолча хана моджахедий латарах дикагIа каяргйолаш «безам хулийт» укх тайпара: тIабаржача оппозиционерашта тIехьа йолх пакистански малишаш, юхавала гIертар пулеметни цIераца мугIаре юха а воалавеш.

Моджахедий га доакхараш сихбеннабар: Джелалабада наступлени яр, Исламски Организаце конференце сесси йолаялалехьа город хьа а лаьца, цу сессе къоабалъяь тIанийца правительство Iохоаяр духьа дар. ХIаьта кIирагIа лаьттача тIемаша оппозицена эша совле яланзар, наступлене организаторий «переходни правительства» заседани сихха дIаяхьа йийзар Пакистанацара доазув дикка къоастадаь ца хиларах условно Афганистана территори ларрхIа мегаргйолча районе. Хьаи территоре тIа яьй ца ховш цхьан сахьата заседани а яь, дукха хана деиз хьамсара а хинна дIаэттача Пешаваре доккхал а деш дехьаяла лаьрхIар «правительствас».

Джелалабада наступлени еча аьттув ца балар бакъде гIерташ, «переходни правительства» президента С. Моджаддеде дIакхайкадир, цун бахьан город ца йохаяр духьа, бахача наха зе ца дар духьа оппозице деза герз юкъедоаладе безам ца хилар дар, аьнна. Моджаддеде кхайкам факташа харцбу. Наступлени еча юкъа городе гIолла 24 эзар снаряд арахийцай. ХIамаш дагадоагIараша хьадувц, тIом латтача шерашка цхьаь цаI афгански город йохаяь яцар иштта чIоагIа, ворхI дийнахьа Джелалабад йохаяьча бесса, яхаш.

ТIем тIара хьал чIоагIа низкъала да. Цкъарчоа моджахедий пакистанций новкъосталца правительственни бIу готбе аьттув баьннаб, цул тIехьагIа хьал чIоагIденнад. Цхьайолча Малхбоален массови информацей средстваша наступлени йолаеннача шоллагIча дийнахьа хоам бора, оппозице джелалабадски аэропорт дIалаьцай, яхаш. Цига боккъала а чIоагIа тIемаш латтар, хIаьта а аэропорт правительственни бIун кара яр. ХIанз уж оборона хьа а лаьца, авиацеи контраткакайи низашца цхьаццайолча участкашкара моастагIчун наступлени сецаеш ба. Оппозице кхыча провинцей тIема соединенеех 20 эзар болаш группировка хьа а яь Джелалабада уллув чутайсаб. Керда чIоагIаленаш я Пакистанера хьатIаухаш. Оппозице лидераша, эшамех ца къахнаш, керда низаш чутувс джелалабадски яь чу.

В. ИВАНОВ.
(АПН).

Кабул.

«Зизаш». И. ПЛИЕВА фотоэтюд.

«Беза, бовза наьна мотт»

Укх деношка Грозне хилар нохчийн гIалгIайн меттаех йола республикански олимпиада. Из яр Нохч-ГIалгIайчене духхьашха чакхйоаккхаш. «ЦхьоалагIа олимпиада» аьнна цIи а тиллар цунах.

Республика наьна мотт хьехаш мел йолча районашкара хIана бац аьнна, цига бахка хьакъ дола дешархой, нохчийн гIалгIайн метташ хьехаш бола хьехархой бар олимпиаде.

Белгалдаккха деза, цу гIулакха оарцагIбаьна хиннараш йоккха энтузиазм, патриотизм йолаш бола нах бар. ДIахо йодача хана цу тайпара школьни, районни, республикански олимпиадаш юкъагI ца йоалийташ чакхъяха лаьрхIа я Нохч-ГIалгIай халкъа образоване министерство а хьехархой говзал лакхъяра институт а.

Шоай школашка, районашка хиннача олимпиадашка хьакъоастабаьраш бар хIанз шоай наьна меттацара безам, цунах йола знанеш хьагойта баьхкараш. Уж гулбеннабар Грознерча № 30 йолча юкъерча школе.

Хоза кийчденнача, цIе галстукаш ухкача берех хьалйизаяр вестибюль. Шоайла вIаши дагадувлаш, дувца дезар дагалувцаш, загIе делаш, деглш гIоздаьна дар бераш.

Бераш наьна метта ганз хьамсара лораен из безен Iомаде, цар творчески уйла дегIайоалае, из кIоаргагIа Iомабара тIаерзае лаьрхIа дагадеха гIулакх дар уж берригаш а вIашагIтехар.

Республике Iалаьмате дукха хиннай физикагIа, математикагIа, химегIа, биологегIа, кхыдолча предметегIа йола олимпиадаш. Бакъда, хIанз дукххьашха мара чакхъяьккхаяц наьна меттагIа йола олимпиада. Ховш да, перестройка йолаялалехьа хьалха дIадахача шерашка наьна метта йоакхо еш а из Iомабара дешархой Iаяха тIаберзабеш а ца хиннилга.

Хьехархой говзал лакхъяра Нохч-ГIалгIай институто дагалаьца а цун инициативагIа дIахьош а дар из тахарча ден Iалаьмате боккха лоархIам болаш дола гIулакх.

Олимпиада болх берригга а кхаь секцена бийкъа бар. Уж яр «Литературно-краеведчески», «Выразительни дешара», «Гойтара гIирса» секцеш. Царех хIаране шишиий жюри яр республикерча Iилманхойх, цIихезача хьехархойх, художественни говзал йолча нахах латташ.

Институто хьалхе кийчъяь а дIайоаржаь а яр хIара секце а юкъара а балха условеш.

Литературно-краеведчески секце кулгалхо вар исторе, экономике, социологен филологен Нохч-ГIалгIай Iилматохкама института болхло, филологически Iилмай кандидат Танкиев Абукар. Цу секце дакъа лоацаш болча дешархоша олимпиаде енаяр тайп-тайпарча темагIа йола сочиненеш, рефераташ, альбомаш, вай мехкарча йоазонхой вахари кхоллама болхи бувцаш дола литературно-тохкама балхаш.

Дешархой балхий юкъмоттиге яр Граждански, Сийлахь-боккхача Даймехка тIемагIа йола, цу тIема шерашка, репрессей шерашка вай мехка цхьадолча къамаша лайна бала бувцаш йола темаш, халкъа кхоллам, шоай хьаькъалца белгалбаьнна болча наьхей къоанойи дувцараш тIадола сборникаш. Ишта бераша шоай альбомаш тIа летаяьяр литературни сайренаш, конференцеш, диспуташ, йоазонхошца хинна вIашагIкхетараш дувцаш йолча кепайоазон материалий вырезкаш.

Дешархой белхашкара хьагуш дар наьна мохк, цун истори, Iалам, нах, традицеш, литературни произведенеш хьахинна хьалаш. Цул совгIа, бераша шоай литературоведчески анализ яьяр шоаш мел техкачун.

Iалаьмате теркам тIаозаш яр Шелковской юкъерча школа дешархочо Аслахановa Элизас язъяь сочинени. Цун тема яр «Аз хестабу сай наьна мотт» яхаш. ЙиIиго дег тIара доагIача дешаща яздаьдар шийна цу меттах хеташ дар.

Эггара хьалха бера багара доалача дешаца из цIийх а синах а латаш бола, наьна лаьтта, дай гIалаш хестаеш бола, шакIа санна къаьга, дода хий санна хьаьIа, лигта даьтта санна цIена бола лоамий, наьна из бIаьхий мотт ший бера уйлаща, дешаща хестабора йиIиго.

Цунна из мотт дукхагIдолча даькъе безабалийтар а кIоаргга бовзийтар а яр школе наьна мотт хьехаш йола хьехархо Шаустова Хьавани Хасиевна.

ГIалгIайчен лоаме, гIалаш, тайп-тайпарча хана йоазонхошца, тIемен къахьегамен ветеранашца хиннача вIашагIкхетарашка даьха сурташ дар Назрановски района Дошлакъий - Юртарча № 2 йолча юкъерча школа дешархочо Албогачиева Хьаде даьча альбом-раскладушка тIа.

Иштта цу тIа лотадаьдар Плиев Махьмад-СаIида яздаьча «Балан ди» яхача романа газета тIара дакъа, Яндиева Лидай «Сона дагадоагIар» яха статья, кхыяраш.

Гуш дар къона энтузиасташ шоай даймохк, наьна мотт, халкъа истори дезаш, довза гIерташ хилар.

Iалаьмате дукха багахбувцам гулбаьбар дешархоша. Хоза кийчдаьча альбомаш тIа дIаяздаь дар кицаш, кIоанолгаш, легендаш. ХIара произведенена уллув дийхкадар цу тIа дувцаш дар белгалдеш дола сурташ.

Наьна мотт дика бовзаш а даим из кIоаргбеш, бIаьхий беш хьавоагIаш ва нохчий поэт, языковед вола Джамалханов Зайнди. Выразительни дешара секцена кулгалдеш вар из.

Цу секце жюре болх кхыча секцешкарчул дикагIа вIаштIехьбаьккха бар. Арсанукаев Шайхе наьна меттах йолча стихотворенегара дIаболабелар цун болх.

Стихаш, наьна меттах йола высказыванеш ешаш хиннача дешархоша произведене идейно-художественни ганз хьахьокхаш, авторий дог-уйла гойташ ешар уж.

Даймохк, наьна мотт, къамий вошал, халкъий доттагIал хестадеш яр дукхагIа йола стихаш.

Олимпиаде шоай кулгашца хьадаь гойтара гIирсаш а денадар дешархоша. Лакхехьа ювцача темайгIа дийхка сурташ, грамматика цхьацдайола правилаш тIайолаш яр уж гойтара пособеш.

Гойтара гIирсий секцена кулгалдеш яр Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен университета доцент Хамидова Зулай.

Тайп-тайпарча секцешка дакъа лоацаш бар республика дика бовзаш а боккха энтузиасташ а бола хьехархой Куркиева Совдат, Медов Поакъап, Акиев Хасолта, кхыбараш.

Из гIулакх чакхдаккхарах дийцача, цун жюре болх а организационни болх а геттара шаьра дIабодадар юкххьанца.

Цу хьакъехьа дукххьашха чакхйоаккхаш йола мероприятти йолга хургдар из. ДIахо йодача хана цу тайпара гIулакх шаьрагIа, ниiсагIа дIагIоргдолаш хьалхе а сценарий кийчъяь, жюре доакъошхошта из дIайовзийташ болх бича бакъахьа хургда.

Олимпиаде хьалхара моттигащ яхарца белгалбаьлар Аргунски № 2 йолча юкъерча школа дешархо Дж. Сулейманов, МагIалбикерча № 18 йолча юкъерча школа дешархо Эгиев Муса, Комсомольски юкъерча школа дешархо Халидова Хьава, МагIалбикерча № 17 йолча юкъерча школа дешархо Кузьгова Лиана, Сунженски района Алхастерча юкъерча школа дешархо Боков Мухьмад, кхыбараш.

Белгалдаккха доагIа, Назрановски района школашкарча дешархоша цхьаккха а призовой моттиг яьккха ца хилар. Дешархошца ханнахьа, боагIIаш бола болх ца баьлга да из.

Олимпиаде дакъа лоацаш хиннача Iилмай доктора К. Чокаева ма аллара, бIаргча хьанийцача, мах баь варгвоацаш пайдане а наьна мотт дешархошта безабалийтара гIо дергдолаш а гIулакх да цу тайпара олимпиадаш чакхйоахилга.

Х. АУШЕВА.

27-ча марте городе Владивостоке (Приморски край) дIайолаенна профсоюзий ЦхьоалагIча Ерригсоюзни болхлой спартакиадана хетаяь седкъий эстафета. Вай Даьхен столице — Москве — 5-ча августе вIашагIкхетаргйолча ялх зIанарах-маршрутах латт эстафета.

Седкъий эстафета вай Къулбехьен-Кавказски зIанар-маршрут дIайолалу 15-ча мае Дагестански АССР-е, хIаьта 22 — 28 мае Нохч-ГIалгIайчен территоре тIа гIолла чакх а яргья из.

Профсоюзий ВДФСО облсовета президиумо чIоагIъяьча эстафета схемага хьежжа из чакхъяргья Баку — Москва яхача автостраде гIолла. Эстафетни капсула хьаэцара-дIалара пункташ

Ерригсоюзни эстафета

Герзель-Ауле, Джалке, Чаьчане, г. Грозне, Алхан-Юрта, СаьмуIашна, Орджоникидзевская яхача станице, Яндаре, Назране а йолаш, бархI этапах латташ хургья из эстафета. Гудермесски, Аргунски, Грозненски юрта, г. Грозне, Урус-Мартановски, Сунженски Назрановски бархI районий командаш (хIаранена 25 маIасаги 25 кхалсаги юкъе а боагIаш) хургья эстафете дакъа лоацаш. Эстафета маршрутагIа ерригача нах бахача моттигашка профсоюзий ДФСО районни советаша, физкультура коллективаша къахьегамхошта, цар дезалаштеи деша багIача кагирхоштеи юкъе вIаштIехьйоахаргья массови спортивни яхьаш, турнираш, конкурсаш, кхыйола мероприятеш.

Седкъий эстафета керттерча зIанара-маршрута юкъе ца йоагIаш йисача профсоюзий райсоветаша уж эстафеташ чакхйоахаргья шоай районий территорешка, цу наькъаца юкъерча цIейна юкъе дакъа а лоацаш.

Эстафете дакъа лацара тIабутаргба эпшаш йола кийчон лоро енна бокъон йолаш бола физически культурен спорти езаш мел бараш, ха яха хилара цхьаккха боарамаш а ца увттадеш. ЙоагIйоагIача моттигашкарча организаций эстафета чакхъялара маршруташ хьалхе а денз хьебелгал а йоахаш, профсоюзий районни советаша ГАИ болхлошца цхьана Iалашдергда эстафета а массови пробегий а доакъошхой кхерамале лораяра гIулакх.

Вай республика территоре тIа гIолла эстафета чакхъялара керттера юкъмоттиг а хинна дIаоттаргья, физкультурно-спортивни актива дакъа а лоацаш, г. Грозне В. И. Ленина цIерагIча майда тIа 27-ча мае ергйола интернационални доттагIала массови митинг.

Вежарашхарча Къулбаседа ХIирийчен спортсменашка эстафета дIалулга чакхдоаккхаргда 28-ча мае Iуйрийна, шин республика доазув декъалучча моттиге.

Лакхе аз аьнна ма хиллара, седкъий эстафета хетаяь я профсоюзий ЦхьоалагIча Ерригсоюзни болхлой спартакиадана. Цун финальни дакъе (г. Москве 2 — 13-ча августе хургйолча) дакъа лацара укх деношка чуйнна кийчлуш я профсоюзий городской а юртара а физически культура коллективаш.

И. ГЛАГОЛЕВ.

1989—1990 дешара шера Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен Пединститутo студенташ хьаэцарах хоам бу

ЗАОЧНИ ОТДЕЛЕНЕ СПЕЦИАЛЬНОСТАШ:

Эрсий мотти литературен.

Дешара ха — 5.5 шу.

Деша дIаоттараша экзаменаш яла еза эрсий меттахи литературахи (яздеш а устно а). СССР историех (устно).

Физически культура.

Дешара ха — 5 шу.

Деша дIаоттараша яла еза экзаменаш — специальностех йола экзамен (легкая атлетика, нек дар, гимнастика), биологех (устно), эрсий меттахи литературахи (яздеш).

Къахьегам (цу даькъе гIулакхаш дара къахьегам а).

Дешара ха — 5 шу (юкъара набор), 4 шу (педучилищайи индустриально-педагогически техникумийи ларде).

Деша дIаоттараша экзаменаш яла еза математикахи (яздеш), физикахи (устно), эрсий меттахи литературахи (яздеш).

Педагогикен хьалхарча классашка дешар Iомадара методикен.

Дешара ха — 5 шу.

Деша дIаотташ экзаменаш яла еза эрсий меттахи литературахи (яздеш), математикахи (яздеш), эрсий меттахи литературахи (устно).

Хержача специальностех болх беш бола нах мара заочни отделене дIаэцац. «Эрсий мотти литературен» яхача специальностех боагIашбараш боацаш.

Деша дIаоттача хана луш йола экзаменаш дIаяла ца езаш, хиннача собеседоване результаташка хьежжа «Педагогикен хьалхарча классашка дешар Iомадара методикен», «Къахьегам», «Физически культура» яхача специальностех дIаэц ше херхжача специальностех дийша а, шоай йолаш йолча специальностех шерал совгIа болх баь а бола нах.

Индустриально-педагогически техникумаш яьха бола, балха стаж шерал кIезигагIа йоаца производственни дешар Iомадара мастераш педагогически институтен НГIАССР МНО юкъе йолча договорной кIийлен тIа деша дIаотташ луш йола экзаменаш дIаяла ца езаш, дIаязбу, 3-шера лийрхIача, лоацъяьча программагIа Iомабу. Деша дIаоттарашка НГIАССР МНО енна рекомендацеш хила еза.

Юкъера школа е юкъера специальни дешара заведене, СПТУ геттара дика дешаш чакхъяьккхарах дошо е дото медаль еннараша цу специальностех оттаяь йола цхьа экзамен дIалу:

Эрсий мотти литературен — эрсий меттахи литературахи (сочинени).

Физически культура — специальностех йола экзамен.

Педагогикен хьалхарча классашка дешар Iомадара методикен — эрсий меттахи литературахи (сочинени).

Къахьегам (цу даькъе гIулакхаш дара къахьегам а) — математиках (яздеш).

«Пхиъ» яха оценка оттайча, уж, кхыйола экзаменаш дIаяла ца езаш, мукъабоалийт; нагахьа санна «кхоъ» е «йиъ» оттаяьяле, юхе йиса экзаменаш дIаяла еза цар.

Юкъерча школа ларда тIа юкъера ПТУ геттара дика дешаш чакхъяьккхарах диплом йолчар шоай йолаш йолча специальностех уж деша болхача хана мара из лакхе йийца порядок царна йоагIаш хилац.

Заочни отделене деша отта безам болчарна, шоаш херга специальность йолаш, уж бахаш болча моттиге юхехьа йолча лакхехьарча дешара заведенешка заявлени яла еза.

Заявленеш хьаэц 20 апреле денз 31 май кхаччалца.

Заявленеца цхьана хила деза:

юкъера образовани йолаш хилара документ (подлинник); тIеххьара болх баьча моттигера характеристика (рекомендаци); № 086-у яха форма медицински справка; къахьегама книжка тIара выписка; 6 сурт (3х4 см боарам бола), паспорт, эскарцара гIулакх леладарах документ, къахьегама книжка деша отта безам болчо ше дIахьокх.

Заочни отделене собеседоване результатех деша оттараша тIеххьара хьаэцара ди — 28 май.

Деша дIаотташ луш йола экзаменаш 1 июне йолалу.

Деша эттараш дIаязбу 15 июнага кхаччалца.

Приемни комисси болх беш я Iуйрийна 9 сахьат даьлча денз сайрийна 17 сахьат даллалца.

Института адрес: г. Грозный, Орджоникидзе цIерагIа проспект, 62 приемни комисси, 29-86-59 номер йолча телефонагIа справкаш лу.

Грозненски мехкдаьтта техникумо дешархой хьаэц

1989 — 90 дешара шера дийнахьарчен заочнии отделенешка

УКХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕХ:

скважинашта тохкам бара геофизически методаш (дийнахьара отделени);

пайдане оахкамаш лахаран тахкараи геофизически методаш (дийнахьара отделени);

мехкдаьттан газан скважинашта бурув тохара (дийнахьарен заочнии отделенеш);

мехкдаьттан газан скважинашта эксплуатацияра (дийнахьарен заочнии отделенеш).

химически соединеней дикала аналитически тIахьожам (дийнахьара отделени).

Дешара ха:

дийнахьарча отделене специальносташка хьежжа:

скважинашта тохкам бара геофизически методаш — 3 шуи 6 бутти;

пайдане оахкамаш лахаран тахкараи геофизически методаш — 3 шуи 6 бутти;

химически соединеней дикала аналитически тIахьожам — 3 шуи 8 бутти;

мехкдаьттан газан скважинашта эксплуатацияр — 3 шуи 10 бутти;

мехкдаьттан газан скважинашта бурув тохар — 3 шуи 10 бутти.

10 класс яьккха бараша заочни отделене — 3 шера.

Техникуме деша отта безам барашкара заявленеш хьаэц:

дийнахьарча отделене — 31 июле кхаччалца;

заочни отделене — 10 августе кхаччалца;

Деша дIаоттача хана луш йола экзаменаш хургья:

дийнахьарча отделене — 1 августа денз 30 августе кхаччалца;

заочни отделене — 10 июле денз 20 июле кхаччалца, 10 августа денз 20 августе кхаччалца.

Деша дIаоттараша дIалу экзаменаш:

8 класс яьккхараша: математиках (устно), эрсий меттах (диктант);

10 класс яьккхараша: математиках (устно), эрсий меттахи литературахи (сочинени).

Деша отташ эш дийша хиларах дола документ (подлинник), № 086/у йола медицински справка, къахьегама книжка тIара администраце чIоагIъяь йола выписка (практически балха стаж йолаш болчарна), 5 сурт (3х4 см боарам а болаш), эскарцарча юкъмоттигах дола документ.

Техникума адрес: г. Грозный, улица Клары Цеткин, 14/53.

АЭРОФЛОТА КЕРДА ЛИНИ

1989 шера 10 апреле денз Грозненски аэропорта Грозни — Оренбург — Грозни яхача маршрутах ТУ-134 яхача самолеташца вахтови рейсаш ергья. Грознера самолет араяргья Iуйрийна 7 сахьати 50 минути яьлча. Оренбурге кхоачаргья 10 сахьати 15 минути яьлча. ХIаьта Грозне юхакхоачаргья 13 сахьати 45 минути яьлча. Рейс хIара бетта 10-чен 25-чен деношка мара еш яц.

Рейс хилалехьа 1—30 ди хьалха эца мегаргда билеташ. Хаттараш де мегаргда 23-50-80, 22-36-08 номераш йолча телефонах.

Дувла самолетаца никъ бе!

ХЬАМСАРА ЭЦАРХОЙ!

«Алмаз» яхача тика чу 7 апрела денз 17 апрелага кхаччалца маьха деза кхерий доацаш яьча дошо хIамай выставка хургья.

Нагахьа санна, шун йоI школа е институт йовкхаш яле, оаш цу денна хетабаь нийца дошо гIоз е дошо гIалкхаш йIаьххача хана деза совгIат хургда цунна.

ЮВЕЛИРТОРГ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

13 АПРЕЛЬ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Сенах доах иллеш дунен бераша».
9.20 — «Даьхен ткъамаш». Документальни фильм. «Время летать...» яха 1-ра фильм.
10.20, 15.30, 16.50 — «Кердадараш».
10.30 — «Даьхен ткъамаш». Документальни фильм. «Рыцари неба» яха 2-гIа фильм.
11.25 — Ьерин сахьат (английски метта урокаца).
15.45 — Новосибирски областа Колывански юртбоахама техникума «Къонал» яхача халхарен иллеи ансамбла концерт.
16.15 — «Абдулла Каххар» яхача документальни фильма премьера. (Ташкент).
16.55 — «Кхоъ гIайрен тIа» мультфильма премьера.
17.15 — «...ялхайтта шу даланзен бонкхагIеи».
18.00 — «Импульс: инициатива, предприимчивость, прибыль». Газови промышленноста керда технологеш.
18.45, 23.20 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Iаьдал — Советашка. Хоржамий системан демократически принципаш.
19.30 — «Кор» яхача бонкхийчарна долча мультфильма премьера.
19.40 — «Визбора бухь». Художественни фильм. (Премьера).
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Ленинакане хинна благотворительни концерт.
23.35 — «Актуальни объектив». «Кто развеет тучи» яхача документальни фильма премьера. Нижни Тагилерча экологически хьалах.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Летать и верить» яха Iилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Природоведени. 2-гIа класс. БIаьстан хьашин.
8.55 — «Iилмеи техникеи». Киножурнал.
9.05 — Испански мотт. Iомабу. 1-ра шу.
9.55 — «Iилмеи техникеи» № 23 йола киножурнал.
10.05 — «Маман, папан, сон».
10.35, 11.35 — Музыка. 7-гIа класс. М. П. Мусоргский.
11.05 — Испански мотт. Iомабу 2-гIа шу.
12.05 — «Темз телевижни» компане программа. (Великобритани). «Фараон». Дукха сереш йола телевизионни художественни фильм. «Визит вежливости» яха 3-гIа сери.
12.35 — «Английски цIа». Документальни фильм.
13.05, 22.50 — «Кердадараш».
13.10 — «Темз телевижни» компане программа. (ДIахододар). «Домушник». «Опекун» яхача серера телевизионни фильм.
14.10 — «Паруса над заливом» яха документальни фильм.
14.30 — «Вас приглашает музыка» яха Алма-Атера передача.
17.00 — «Кердадараш» (гIалгIай меттала).
17.10 — «Казенни никъ». Документальни фильм.
17.30 — «Негатив». Критически журнал.
17.45 — «Действия населения в зоне радиактивного поражения» яха фильм.
17.55 — «Пар"номи перестройкен».
18.20 — «Тийрка илланча». Нохчий поэта А. Мамакаева кхолламах (нохчий меттала).
19.20 — Информационно - музыкальни программа.
19.45 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!» «Н. Дурова йолча хьоашалгIа». 1-ра дакъа.
20.00 — «Темз телевижнацара» пхи сайре». (Великобритани). «Фараон». Дукха сереш йола телевизионни художественни фильм. «Ший цIа» яха 4-гIа сери.
20.30 — «Бенни Хилла шоу».
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Темз телевижнацара» пхи сайре». (ДIахододар). «Делкъа ха». «Роман» яхача серера телеспектакль.
23.00 — «Вай беш».

14 АПРЕЛЬ

ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 «Человечка нарисовал я» яха мультфильм.
9.30 — «Визбора бухь». Художественни фильм.
10.50, 15.30, 16.55 — «Кердадараш».
11.00 — «Сага институт».
15.45 — Халкъа ашараш.
16.00 — Мехка телестудий документальни фильмаш.
16.45 — «Сказка десятого этажа» яхача мультфильма премьера.
17.00 — «Берашта оакхаргех».
17.30 — «Золотая шайба» клуба приз яккхара тIехьа.
18.15 — «Пядь земли» яха Кишиневера передача. Т. Киряка ашараш.
18.40 — «Сона деза хьо, вахар» яха фотоконкурс.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Интерсигнал».
19.30 — Мультфильмаш.
19.50 — Дезала экран. «Чужой» яха художественни фильм. (Премьера).
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Служим отечеству» яхача документальни фильма премьера.
22.10 — «Из хиннад... хиннад...»
22.30 — «Взгляд» яха передача.
00.15 — «Мартынко» яхача бонкхийчарна долча мультфильма премьера.
00.30 — Видеомузыка Дерригдунен фестивала финал. Трансляци.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Пока свободою горим» яха Iилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — В. П. Катаев. «Полка воI». 4-гIа класс.
9.05 — Английски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Н. В. Гоголь. «Мертвые души» поэма.
10.35, 11.35 — М. И. Пришвин. «Маьлха кладовая». 5-гIа класс.
11.05 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
12.05 — «Темз телевижни» компане программа. (Великобритани). «Фараон». Дукха сереш йола телевизионни художественни фильм. «Ший цIа» яха 4-гIа сери.
12.35 — «Бенни Хилла шоу».
13.05, 23.40 — «Кердадараш».
13.10 — «Темз телевижни» компане программа. (ДIахододар). «Делкъа ха». «Роман» яхача серера телевизионни спектакль.
14.10 — Ритмически гимнастика.
14.40 — Документальни фильмаш. Киножурнал.
16.40 — «Кердадараш» (нохчий меттала).
16.50 — «Цаховш дийса альбом». Документальни фильм.
17.00 — Халкъа тIахьожама экран (гIалгIай меттала).
17.20 — «Цирки бераши».
18.00 — «Социальни эшарашка хьожаш» (нохчий меттала).
19.20 — Информационно-музыкальни программа.
19.45 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!» «Н. Дурова йолча хьоашалгIа». 2-гIа дакъа.
20.00 — «Темз телевижнацара» пхи сайре». (Великобритани). «Фараон». Дукха сереш йола телевизионни художественни фильм. «Ший лоIамагIа» яха 5-гIа сери.
20.30 — «Ардакх». Комедийни фильм.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Темз телевижнацара» пхи сайре». (ДIахододар). «Режиссер Ингман Бергман» яха документальни фильм.
22.50 — Футбол. СССР чемпионат. «Торпедо» — «Днепр». 2-гIа тайм. «Торпедо» стадионера передача.

13 АПРЕЛЬ, ЕРА

7.45 Передачай программа. Музыка.
7.50 — 8.00 «Сихдалара баргал етташ». Хаоттам.
8.15 Передачай программа. Музыка (гIалгIай меттала).
8.19 Республикански газетий обзор.
8.30 «Интернационализм — вай вахара закон» (гIалгIай меттала).
8.40 Музыка (гIалгIай меттала).
11.15 «Патриот» (нохчий меттала).
11.30 «Наьха йоакхо еш» (нохчий меттала).
11.45 — 12.00 «Болхлочун уйлаш».
15.15 — 15.30 КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш. «Арендатораш - хьайбаш леладераш» (гIалгIай меттала).
17.15 Передачай программа. Музыка.
17.16 Къамаьл ду районни радиос.
17.31 «Халкъа кхоллам» музыкальни программа (гIалгIай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.30 Хоамаш.
18.40 — 19.00 «УнахцIено» яха репортаж (нохчий меттала).

14 АПРЕЛЬ, ПIАЬРАСКА

7.45 Передачай программа. Музыка.
7.50 — 8.00 «Юрта Iуйренаш». Хаоттам.
8.15 Передачай программа. Музыка (нохчий меттала).
8.19 Республикански газетий обзор.
8.30 «Мишта къоастаю вай кхачан проблема» (нохчий меттала).
8.45 — 9.00 «Дикал — предприяте кизга» (гIалгIай меттала).
11.15 — 12.00 «Халкъа илланчаш» яхача циклера передача (нохчий меттала).
15.15 — 15.30 «Перестройка публициста бIаргашца» (гIалгIай меттала).
17.15 Передачай программа. Музыка.
17.16 «Практически гIулакхий ха» (гIалгIай меттала).
17.31 «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.16 Музыка.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 Хоамаш.
18.40 — 19.00 «Вахара хьисап — советски» (нохчий меттала).

Керда фильмаш

«Бомж»

Валерия Золотухина сценарегIа вовзаш волча режиссера Николай Скуйбина «Мосфильм» яхача киностуде даьккхад «Бомж» яха керда фильм. Хьайда ваха моттиг йоацаш волча сага лог-уйла гучадаккха гIерт фильма автораш. ЦIаккха йолча хана бакъахьарча наькъа тIа варгвоаца саг ва из. Ше-ший оамал йола ши саг ва хьахьокхар.

Иштта 30 шу хьалха ший дезал дIа а кхайса, дIаваха хиннача городе юхавоагIа, ваха моттиг йоацаш виса вола Виктор Лосев. Цун уйлаех кхета хала да. Цхьан хана шийна дукха езаш хиннача городе кхаьчача, ший хиннача сесагаца та безам хул Лосева. Теша ловш ва из хIанзалца сесаг шийга хьежаш ягIа аьнна. Нагахь санна из вIаштIехьа ца доалаш дусе, сай кIаьнках бIаргтохарг ма бий аз, йоах цо.

Дукхача хана денз воI бIаргавайна веце а, шийна из вовзарг хиларах тешаш ва да. Хетаргахьа, 16 шу даьнна ва воI.

ХIаьта сага вахаре дукха хувцамаш хул. Сесаг кхычахьа маьре яхай. ВоI ПТУ деша вагIа. ЗIамига волча хана денз нанас дIа ца оалаш леладарах, кIаьнка хац ший да кхычахьа волга, цунна мотт шийцара вар ший да ва аьнна. Из дерригга а Лосева гучадоал сесагага телефон техача. ЛийрхIачарех цаI дог доахилга а доацаш дIадоал. ШоллагIа лийрхар воIагIа бIарг тохалга а къамаьл делга а. Сесаго дехар ду Лосевга — ма ала, хьe цун да волга, хIана аьлча кIаьнка бохам баргба цох, аьле. Лосева дош лу сесага ше из арг ца хилар.

ХIара дийнахьа цIен гонахьа го а боахаш кIаьнк лораву цо. Цхьан дийнахьа кIаьнк юхь-духьал кхет цунна, из шийна чIоагIа тара хиларца даьна вовз воI.

Кхы дIахо цар кхел йовзаргья «Бомж» яхача фильмага хьежача.

С. ДУДАЕВ, киновидеообъединене редактор.

Редактор О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителя — 22-85-07; бехктончама секретара — 22-84-68; отделий; партийни вахара — 22-53-12, промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов; партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ00130. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1390.